

Jong geleerd is oud gedaan: Ouderen op de Nederlandse beeldbuis

---

Een onderzoek naar de representatie van oudere vrouwen binnen Nederlandse kindertelevisieseries

Naam: Iris Stooker

Studentnummer: 5977487

Opleiding: Bachelor Media en Cultuur

Verdiepingspakket: Televisie- en mediacultuur

Studiejaar: 2018-2019

Blok: 1 en 2

Omschrijving: Bachelor eindwerkstuk

Begeleidende docent: Franca Jonquiere

Tweede lezeres: Jasmijn van Gorp

Datum van inleveren: 08-03-2019

Aantal woorden: 7698

Abstract

In dit onderzoek is de representatie van oudere vrouwen binnen drie Nederlandse kindertelevisieseries onderzocht; *Vrouwtje Bezemsteel* (1964-1967, AVRO), *Oma Fladder* (1984-1985, AVRO) en *Oma Hondje* (2001-2007, VPRO). Om representaties gedetailleerd en correct te kunnen onderzoeken moet een culturele, historische context in acht genomen worden. Dit onderzoek is daarom uitgevoerd door middel van een semiotische analyse met oog voor een historische context. Daarbij is gericht op zowel de denotatie als de connotatie van de representaties, omdat tekens nooit op zichzelf, maar altijd in relatie staan tot een bredere culturele, sociale en ideologische context staan. De denotatie en connotatie van de representaties zijn onderzocht met een focus op de constructie aspecten: ideologie, representatieve gebruiken en stereotypering. Vervolgens zijn de representaties binnen de programma's met elkaar vergeleken, waarbij steeds is gelet op de eigen historische context van de individuele programma's. Op deze wijze is geanalyseerd hoe oudere vrouwen binnen Nederlandse kindertelevisieseries worden gerepresenteerd, hoe ideologie hierbinnen een rol speelt en hoe de representaties, uit verschillende contexten, zich tot elkaar verhouden.

In termen van ideologie is er een positieve ontwikkeling tussen de drie verschillende kindertelevisieseries en de bijbehorende historische contexten. Individueel tonen de representaties tonen dat een ideologische constructie niet enkel positief of negatief is, maar een genuanceerdere combinatie van beide aspecten kan worden geïnterpreteerd. De verschillende representaties geven gezamenlijk daarentegen een positief beeld van een ontwikkeling: de ideologische visie van oudere vrouwen als ondergeschikt aan de maatschappij heeft zich ontwikkeld tot een ideologie waarin ouderen als waardevolle leden van de samenleving worden gezien.

Op gebied van representatiepraktijken worden oudere vrouwen in de drie historische contexten niet evenredig gerepresenteerd, maar vormen de Nederlandse series een uitzondering op de positionering van oudere vrouwen binnen een verhaal. De drie Nederlandse series representeren de oudere vrouw met een centrale positie binnen het verhaal.

Binnen de historische contexten is daarnaast een ontwikkeling te herleiden waarbij de stereotypering van oudere vrouwen positief verandert, genuanceerder is en wordt afgezwakt. De drie Nederlandse kindertelevisieseries zijn enerzijds een bevestiging van de positieve ontwikkeling van een afzwakking van stereotypering, maar vormen anderzijds, in vergelijking tot elkaar, een (Nederlands) stereotype beeld van de oudere vrouw. Enerzijds worden de personages verschillend vormgegeven in termen van levensomstandigheden, uiterlijk en karakter. Anderzijds, worden er in de drie

Nederlandse kindertelevisieseries een aantal aspecten en kernmerken herhaaldelijk gebruikt waarmee van de oudere vrouw op gebied van uiterlijk, levenssituatie en handelingsvermogen stereotype lijkt te worden gerepresenteerd dat binnen verschillende historische contexten wordt toegepast.

Een vergelijking tussen de drie gerepresenteerde beelden van de oudere vrouw, elk vanuit een eigen context geïnterpreteerd, laat een golvende ontwikkeling zien waarbij de representatie van de oudere vrouw in Nederlandse kindertelevisieseries in de jaren 80 ten opzichte van de jaren 60 positief verbeterd, welke in mindere mate wordt voortgezet en zelfs lijkt af te zwakken in de jaren 00. De representatie van oudere vrouwen binnen Nederlandse kindertelevisieseries is daarmee niet enkel positief of negatief, maar vormt een genuanceerde ontwikkeling waarbij zowel positieve als negatieve (terugvallende) aspecten kunnen worden herleid.

Inhoudsopgave

Abstract P. 3-4

Een samenvatting van het onderzoek

Inleiding P. 7-10

Een introductie van het fenomeen, de casus en onderzoeksvragen

Theoretische positionering P. 10-15

Een schetsing van en positionering binnen het academische debat

Het Televisiehistoriografisch debat *P. 10-11*

Het concept 'representatie' *P. 11-12*

De representatie van oudere vrouwen op televisie *P. 12-15*

Methodiek P. 15-22

De afbakening van het corpus en de operationalisering

De representatie van de oudere vrouw in

Nederlandse kindertelevisieseries P. 22-38

De bevindingen van het onderzoek

Vrouwtje Bezemsteel *P. 22-27*

Oma Fladder *P. 27-31*

Oma Hondje *P. 32-37*

De representatie van de oudere vrouw: een vergelijking *P. 37-38*

van de drie Nederlandse series

Conclusie P. 39-43

*Een samenvatting, concludering, weerlegging, en aanbeveling
voor verder onderzoek*

Bibliografie P. 44-48

Een overzicht van alle geraadpleegde literatuur

Audiovisuele bronnenlijst P. 49-51

*Een overzicht van alle geraadpleegde audiovisuele bronnen,
archieven en afbeeldingen*

Bijlage 1: P. 52

Verklaring intellectueel eigendom

Bijlage 2 P. 53-76

Het denotatie analysemodel

Bijlage 3 P. 77-86

Het connotatie analysemodel

Inleiding

De manier waarop personen, objecten en verschijnselen worden gerepresenteerd binnen media dragen in grote mate bij aan de beeldvorming over de maatschappij.

Beeldvorming is een proces waarbij ideeën, gedachten, overtuigingen, associaties en denkbeelden worden gevormd over de werkelijkheid.¹ De kinderleeftijd vormt een cruciale periode waarin de basis voor bepaalde culturele beelden omtrent normen, waarden, en ideeën over de maatschappij wordt gevormd.² Representaties zijn echter een weergave van een werkelijkheid binnen een context en vormen geen directe spiegel van een waarheid.³ Daarnaast worden representaties geconstrueerd met een bepaalde ideologische basis; Er liggen bepaalde normen, waarden en ideeën, ten grondslag aan een weergave van de werkelijkheid.⁴ Dit kan leiden tot een vertekend, onjuist of gelimiteerd beeld van de werkelijkheid. De praktijk van representeren is problematisch, omdat dit vanaf jonge leeftijd de beeldvorming van de werkelijkheid kan beïnvloeden.⁵

Representaties hebben een lange geschiedenis binnen Westerse verhaalvertellingen. In kinderboeken vormen stereotype representaties van de man als 'werkend, wijs en hoog in status' tegenover de vrouw als 'jong, lustobject, verzorgend, en ondergeschikt,' de dominante basis.⁶ Oudere vrouwen, vanaf 60 jaar, worden in verhalen weinig

---

¹ Anneke Smelik, "Over effectief beeldvormen," in *Effectief Beeldvormen: Theorie, Analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen* (Assen: Van Gorcum, 1999), 5-6.

² Smelik, "Over effectief beeldvormen," 5-6.

³ Stuart Hall, "The Work of Representation," in *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, geredigeerd door Stuart Hall (Londen: SAGE Publications, 1997), 18-19.

⁴ Nicholas Carah en Eric Louw, "Meaning, Representation and Power," in *Media and Society: Production, Content and Participation* (Los Angeles: SAGE Publications, 2015), 19, 25, 27-28.

⁵ Een representatie is een weergave van de werkelijkheid, maar het is niet mogelijk de werkelijkheid weer te geven zonder te representeren (het is altijd een afspiegeling van, en niet de werkelijkheid). De praktijk van representatie is daarom inherent problematisch, omdat het altijd een visie op en weergave van de wereld impliceert.

⁶ Sharyl Peterson en Mary Alyce Lach Bender, "Gender Stereotypes in Children's Books: their prevalence and influence on cognitive and affective development," *Gender and Education* 2, nr. 2 (1 januari 1990): 192-193, <https://doi.org/10.1080/0954025900020204>.

Angela M. Gooden en Mark A. Gooden, "Gender Representation in Notable Children's Picture Books: 1995-1999," *Sex Roles* 45, nr. 1 (1 juli 2001): 97, <https://doi.org/10.1023/A:1013064418674>.

gerepresenteerd en hebben slechts enkele karakteristieken, vaak gepositioneerd ten opzichte van het dominante stereotype vrouw.⁷ De oude vrouw wordt gerepresenteerd als kwaadaardig monster, extreem zorgzaam of incompetent en zwak.⁸

De representatiepraktijk binnen verhaalvertellingen heeft zich met de komst van het medium televisie vertaald naar het beeld. Representaties binnen televisie zijn vaak complexer, omdat er naast tekstuele ook audiovisuele aspecten worden gebruikt in de constructie, wat directer de beeldvorming kan beïnvloeden.⁹ De NPO, met een prominente, educatieve en informatieve rol in het tonen van de maatschappij op televisie, streeft herhaaldelijk naar het verbeteren van representaties van vrouwen, maar lijkt zich daarbij enkel te richten op de kwantiteit.¹⁰ Om representaties te kunnen begrijpen en verbeteren is het echter noodzakelijk om begrip te hebben van de constructie en een historische context. Alleen wanneer een historisch perspectief wordt gericht op de ontwikkeling van een fenomeen, een representatie, kan deze in het heden en de toekomst worden begrepen.¹¹

In dit onderzoek staat de constructie van representaties van oudere vrouwen binnen kindertelevisieseries in Nederland centraal met de vraag: "Op welke wijze passen

---

⁷ Dit betreft de representatie van oudere vrouwen als zowel sprookjesfiguren als reële personen.

Theresa Magnum, "Little Women: The Aging Female Character in Nineteenth-Century British Children's Literature," in *Figuring Age*, door Nancy Miller, Mary Russo, Margaret Gullette, Susan Squir, Stephen Katz, Teresa Brennan, Kathleen Woodward, geredigeerd door Kathleen Woodward (Bloomington en Indianapolis: Indiana University Press, 1999), 67.

Sprookjesfiguren worden hierbij gezien als verzonden figuren die niet in de werkelijkheid voorkomen (zoals heksen). Reële personages zijn personages die wel in de werkelijkheid voor kunnen komen (zoals oma's en schoonmoeders).

⁸ Sylvia Henneberg, "Moms do badly, but grandmas do worse: The nexus of sexism and ageism in children's classics," *Journal of Aging Studies* 24, nr. 2 (1 april 2010): 130, <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2008.10.003>.

⁹ Smelik, "Over effectief beeldvormen," p. 6-7.

¹⁰ De NPO geeft in meerdere beleidsstukken een reflectie op de kwantiteit van de representatie van oudere vrouwen op televisie. Een reflectie op de daadwerkelijke constructie van de representatie lijkt vaak niet te worden genoemd.

"Meerjaren begroting 2011-2015," NPO, p.9, laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, <https://over.npo.nl/download/nl/28>.

NPO, "Terugblik 2013," p.17-18, 66, laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, <https://over.npo.nl/download/nl/17>.

NPO, "Meerjarenbegroting 2015-2019," p. 21-22, laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, <https://over.npo.nl/download/nl/24>.

¹¹ Rachel Moseley en Helen Wheatley, "Is Archiving a Feminist Issue? Historical Research and the Past, Present, and Future of Television Studies," *Cinema Journal* 47, nr. 3 (2008): 155-156.

representaties binnen Nederlandse kindertelevisieseries in ideologieën over oudere vrouwen?” Kindertelevisie wordt binnen de wetenschap niet onderverdeeld in genres, maar staat als genre op zichzelf.¹² Binnen kinderprogrammering is, naar mijn mening, echter een grote verscheidenheid in soort, constructie en doel van programma’s. Om een specifiek aspect van de kinderprogrammering te duiden definieer ik, op basis van de academische definiëring en mijn eigen visie, een kindertelevisieserie als een subcategorie: een fictieve verhaalvertelling met personages.

Ik observeer in dit onderzoek zowel de letterlijke constructie van representaties, denotatie, als de culturele context, de connotatie. Deze onderverdeling komt van Roland Barthes om zowel de letterlijke betekenis als de culturele betekenis van tekens te onderscheiden. Dit onderzoek wordt op beide aspecten gericht, omdat tekens nooit op zichzelf, maar altijd in relatie staan tot een bredere culturele context staan.¹³ De specifieke ordening en operationalisering van het onderzoek wordt verder toegelicht onder de sectie methodiek.

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant, omdat er in het huidige academische debat onvoldoende kwalitatief onderzoek is verricht naar de representatie van oudere vrouwen. Eerder onderzoek is veelal kwantitatief en maakt gebruik van conclusies gebaseerd op aantallen. Zonder een gedetailleerd begrip van de constructie presenteren deze geen volledige conclusies over de betekenis van representaties.¹⁴ Tevens wordt er nauwelijks aandacht geschonken aan de historische, culturele context van getoonde representatie.¹⁵ De betekenis van een representatie staat echter niet vast en is

---

¹² Norma Pecora, “The Changing Face of Children’s Programming,” in *Thinking Outside the Box: A Contemporary Television Genre Reader*, geredigeerd door Gary R. Edgerton en Brian Geoffrey Rose (University Press of Kentucky, 2005), 91-93, 96.

¹³ Roland Barthes, “Rhetoric of the Image,” in *Roland Barthes: Image, Music, Text*, vertaald door Stephen Heath, 32-51 (London: Fontana Press, 1977), 33-34.

¹⁴ Dit type onderzoek geeft wel inzicht in hoe vaak bepaalde elementen worden gebruikt in representaties of juist niet, wat kan wijzen op bepaalde trend. Onderzoeksresultaten zeggen echter weinig over specifieke elementen in de constructie en de daadwerkelijke betekenis van individuele representaties.

Voorbeelden van dit type onderzoek zijn:

Maya Götz, O. Hofmann, H.B. Brosius, C. Carter, K. Chan, S.H. Donald, J. Fischerkeller, “Gender in children’s television worldwide: Results from a media analysis in 24 countries,” *Television* 21, nr. E (2008).

James D. Robinson en Thomas Skill, “The invisible generation: Portrayals of the elderly on prime-time television,” *Communication Reports* 8, nr. 2 (1 juni 1995): 111-119,

<https://doi.org/10.1080/08934219509367617>.

¹⁵ Voorbeelden van onderzoeken waarin geen aandacht wordt besteed aan een culturele, historische context zijn:

afhankelijk van een bepaalde context.¹⁶ Om een ontwikkeling van representaties gedetailleerd te kunnen onderzoeken moet een culturele, historische context in acht genomen worden. Ik richt in dit onderzoek daarom een kwalitatieve blik op representaties met oog voor een culturele historische context, om de representaties op gegronde wijze te kunnen vergelijken.

Theoretische positionering

Dit onderzoek kan worden gepositioneerd binnen het academische debat omtrent televisiehistoriografie, het concept representatie en het debat over de representatie van oudere vrouwen op zowel algemene televisie als kindertelevisie. Dit onderzoek heeft namelijk direct te maken met televisiegeschiedenis; zowel het daadwerkelijke materiaal als de interpretatie daarvan. Daarnaast is het debat omtrent 'representatie' van belang in het begrip van het concept; een concept voortgevloeid uit de semiotiek. Dit concept is vaak toegepast in onderzoeken naar televisie, maar beperkt op de representatie van oudere vrouwen. Het debat over de representatie van oudere vrouwen binnen kindertelevisie staat daarnaast nog, metaforisch, in kinderschoenen. Het debat is daarom op niveau van zowel algemene als kindertelevisie geschetst.

Het televisiehistoriografische debat

Het debat omtrent televisiehistoriografie belicht voornamelijk de beschikbaarheid van materiaal en onderzoeksmogelijkheden binnen een archief.¹⁷ In dit onderzoek is echter

---

Dafna Lemish, en Varda Muhlbauer, "Can't Have it All': Representations of Older Women in Popular Culture," *Women & Therapy* 35, nr. 3-4 (1 juli 2012): 165-180, <https://doi.org/10.1080/02703149.2012.684541>.

Amy J. Cuddy, C., Michael I. Norton, en Susan T. Fiske, "This Old Stereotype: The Pervasiveness and Persistence of the Elderly Stereotype," *Journal of Social Issues* 61, nr. 2 (1 juni 2005): 267-85, <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00405.x>.

¹⁶ Barthes, "Rhetoric of the Image," 33-34.

¹⁷ Zo wordt binnen het televisiehistoriografisch debat onderzoek gedaan naar de constructie van een archief, zoals in de volgende literatuur:

Eric Ketelaar, "Tacit Narratives: The Meanings of Archives," *Archival Science* 1, nr. 2 (1 juni 2001): 132-134, 136-141, <https://doi.org/10.1007/BF02435644>.

Moseley en Wheatley, "Is Archiving a Feminist Issue?" 155-158.

Julia Noordegraaf, "Who Knows Television? Online Access and the Gatekeepers of

geen directe focus op de constructie van een archief en mogelijkheden tot het doen van onderzoek, maar staat historiografisch materiaal zelf en de interpretatie daarvan centraal.¹⁸ In dit onderzoek is daarom voornamelijk het, relatief kleine, gedeelte van het debat dat zich richt op tekstueel begrip relevant.

Zo betoogt Lynn Spigel dat het perspectief binnen televisiehistoriografisch onderzoek van voornaamste belang is. Televisiehistoriografisch materiaal wordt veelal bekeken vanuit een hedendaags, onjuist, perspectief. Aandacht voor de historische context van een programma is er nauwelijks.¹⁹ John Ellis noemt dit perspectief *immanent reading*. Een programma kan echter enkel juist worden begrepen wanneer *textual historicism*, een perspectief vanuit de eigen historische context, wordt toegepast.²⁰ Het belang van televisiehistoriografisch onderzoek is dan ook het onderzoeken van programma's uit het verleden, binnen een eigen historische context, om het heden te begrijpen.

Het concept van representatie

Het concept representatie is voortgevloeid uit de semiotiek, de leer van de tekens. Stuart Hall definieert representatie als volgt: "een representatie is het construeren van een betekenis door middel van taal (tekens). Het is een weergave van de werkelijkheid, het symboliseert een persoon, een object of een verbeelding."²¹ Pionier Ferdinand de Saussure benaderde taal als een theoretisch systeem waarbinnen tekens een bepaalde

---

Knowledge," *Critical Studies in Television* 5, nr. 2 (1 september 2010): 4-8, 14-15, <https://doi.org/10.7227/CST.5.2.3>.

Daarnaast wordt binnen televisiehistoriografisch onderzoek gericht op de praktijk van onderzoeken zelf, zoals in de volgende literatuur:

Douglas Gomery, "Rethinking Television Historiography," *Film & History: An Interdisciplinary Journal of Film and Television Studies* 30, nr. 2 (2000): 23-25.

Jonathan Bignell, "Citing the Classics: Constructing British Television Drama History in Publishing and Pedagogy," in *Re-Viewing Television History: Critical Issues in Television History*, onder redactie van Helen Wheatley, (Londen en New York: I.B. Tauris, 2007) 29-31, 36-37.

¹⁸ Hoewel het materiaal voor dit onderzoek binnen een archief is geselecteerd en onderzocht, vormt de constructie van het archief en de toegankelijkheid van materiaal geen focuspunt in dit onderzoek. Dit zou in ander of aanvullend onderzoek kunnen worden onderzocht.

¹⁹ Lynn Spigel, "From the dark ages to the golden age: women's memories and television reruns," *Screen* 36, nr. 1 (1995):16-19.

²⁰ John Ellis, "Is It Possible to Construct a Canon of Television Programmes? Immanent Reading versus Textual-Historicism," in *Re-Viewing Television History: Critical Issues in Television History*, onder redactie van Helen Wheatley (Londen en New York: I.B. Tauris, 2007) 15-20.

²¹ Hall, "The Work of Representation," 15-16, 28-29

betekenis construeren. Een 'teken' refereert naar een 'beeld' en dat bewerkstelligt een 'betekenis'.²² Roland Barthes betoogde daarnaast dat een representatie nooit objectief is, maar onderhevig aan een culturele, maatschappelijke context.²³ Barthes maakt daarom onderscheid in enerzijds denotatie: de letterlijke betekenis van een teken, en anderzijds connotatie: de culturele, maatschappelijke betekenis van een teken.²⁴

Nicholas Carah en Tim Louw betogen daarbovenop dat een representatie een ideologische basis heeft; een bron van ideeën, normen, waarden, en geloven over een samenleving van waaruit mensen de wereld zien, uitleggen en handelen.²⁵ Dit 'raamwerk' wordt bewust en onbewust doorgevoerd in een representatie; de constructie is onderhevig aan een ideologische basis van normen, waarden en visies op de samenleving en wereld. Wanneer een representatie herhaaldelijk wordt geconstrueerd aan de hand van enkele, specifieke karakteristieken, in uiterlijke of innerlijke eigenschappen, wordt er volgens Hall een stereotype gevormd.²⁶ Een representatie kan dus worden gezien als een ideologisch gestuurde weergave binnen een culturele context, mogelijk gestereotypeerd.

De representatie van oudere vrouwen op televisie

Het academische debat omtrent de representatie van oudere vrouwen op algemene televisie bevat zowel positieve als negatieve zienswijzen. Herbert Northcott betoogt dat oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd door een dominante representatiepraktijk van vrouwen met een leeftijd van 30 tot 54 jaar.²⁷ Representaties van oudere vrouwen worden vaak enkel ingezet ter contrast van deze dominante representatie.²⁸ Nancy

---

²² Ferdinand de Saussure, "The Object of Linguistics," in *Course in General Linguistics*, geredigeerd door Perry Meisel en Haun Saussy, vertaald door Wade Baskin (Columbia University Press, 2011), 8-9.

²³ Barthes, "Rhetoric of the Image," 33-34.

²⁴ Barthes, "Rhetoric of the Image," 33-34.

²⁵ Carah en Louw, "Meaning, Representation and Power," 19.

²⁶ Stuart Hall, "The Spectacle of the Other," in *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, onder redactie van Stuart Hall (Londen: SAGE Publications, 1997), 244-245. Stuart Hall heeft naast deze relatief korte definities veel meer onderzoek gedaan naar de praktijk van representeren. Zijn volledige academische werk omtrent dit concept is echter te uitgebreid en gericht op specifieke elementen, wat niet volledig kan worden toegelicht binnen dit onderzoek. In dit onderzoek wordt specifiek gericht op de audiovisuele tekens die een representatie van de oudere vrouw op televisie construeren. De theorie van Stuart Hall wordt daarom enkel gericht op de aspecten die voor dit specifieke onderzoek van toepassing zijn: de constructie van een representatie en de (mogelijke) praktijk van stereotypering.

²⁷ Herbert C. Northcott, "Too Young, Too Old—Age in the World of Television," *The Gerontologist* 15, nr. 2 (1 april 1975): 184, <https://doi.org/10.1093/geront/15.2>.

²⁸ Northcott, "Too Young, Too Old," 184.

Signorelli betoogt dat oudere vrouwen bovendien worden weergegeven als snel verouderend, passief en zonder prominente rol binnen het programma.²⁹ Martha Lauzier en David Dozier voegen aan het debat toe dat oudere vrouwen een sociale machtspositie verliezen. Dit vormt een tegenstelling met representaties van oudere mannen die vaker een positie van aanzien behouden. Oudere vrouwen 'verdwijnen' vaak letterlijk uit beeld of functioneren als 'de ander' ter bekrachtiging van de dominante vrouwenrepresentatie.³⁰

Anderzijds geeft het debat een positievere visie op de representatie van oudere vrouwen op televisie. Kathleen Rowe betoogt dat oudere vrouwen vaker worden gerepresenteerd in comedy televisie. Wanneer een 'unruly' personage als overdreven, ridicul, en ongeconfirmeerd wordt gerepresenteerd, wordt deze als minder bedreigend gezien.³¹ Myrna Hant betoogt daarnaast dat hoewel oudere vrouwen herhaaldelijk worden gerepresenteerd als een negatief stereotype, er wel mogelijkheden zijn tot verandering: een decoding van media stereotypes en een opkomst van anti-hegemoniale representaties leidt tot een positieve verbetering van de representatie van oudere vrouwen op televisie.³² JoEtta Vernon betoogt dat negatieve representaties van oudere vrouwen zelfs worden vervangen door positieve representaties.³³ Oudere vrouwen worden binnen televisie steeds vaker gerepresenteerd als actief, welvarend en met meerdere, diverse eigenschappen.³⁴ John Bell betoogt aansluitend dat in series als *Golden girls* en *Murder she wrote* oudere vrouwen worden gerepresenteerd als actief, krachtig, invloedrijk en met een prominentere rol binnen het verhaal.³⁵ Oudere vrouwen kunnen

---

²⁹ Nancy Signorelli, "Aging on Television: Messages Relating to Gender, Race, and Occupation in Prime Time," *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 48, nr. 2 (1 juni 2004): 287, 292-293, https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4802_7.

³⁰ Martha M. Lauzen en David M. Dozier, "Recognition and Respect Revisited: Portrayals of Age and Gender in Prime-Time Television," *Mass Communication and Society* 8, nr. 3 (1 juli 2005): 245, https://doi.org/10.1207/s15327825mcs0803_4.

³¹ Kathleen Rowe, *The Unruly Woman: Gender and the Genres of Laughter*. University of Texas Press, 2011. 17-18, 105-108.

³² Myrna Hant, "Television's Mature Women: A Changing Media Archetype: From Bewitched to the Sopranos," UCLA: Centre for the Study of Women (1 januari 2007): 16-18, <https://escholarship.org/uc/item/3357r9nz#author>

³³ JoEtta A. Vernon RN, MS, J. Allen Williams Jr, Terri Phillips en Janet Wilson MS, "Media Stereotyping: A Comparison of the Way Elderly Women and Men Are Portrayed on Prime-Time Television," *Journal of Women & Aging* 2, nr. 4 (21 februari 1991):64-65, https://doi.org/10.1300/J074v02n04_05.

³⁴ JoEtta A. Vernon, "Media Stereotyping," 63.

³⁵ John Bell, "In Search of a Discourse on Aging: The Elderly on Television," *The Gerontologist* 32, nr. 3 (1 juni 1992): 308-309, <https://doi.org/10.1093/geront/32.3.305>.

positief worden gerepresenteerd door meer weergaven van veelzijdigheid, activiteit, kracht en waardigheid.

De representatie van oudere vrouwen binnen specifiek kindertelevisie wordt in het debat onderbelicht. Maya Götz betoogt dat oudere vrouwen ook binnen kindertelevisie worden ondergerepresenteerd.³⁶ James Bisschop en Daniel Krause betogen daarnaast dat traditionele stereotyperingen binnen kindertelevisie in stand lijken te worden gehouden: oudere vrouwen worden negatief gerepresenteerd als ondergeschikt aan de maatschappij.³⁷ Robinson en Anderson betogen daarentegen dat positieve stereotypes van oudere vrouwen voor komen, maar dat een negatieve stereotypering als ondergeschikt aan het verhaal, kwaadaardig, seniel en mentaal afwijkend, dominant is.³⁸

Onderzoek naar representaties binnen kindertelevisie wordt voornamelijk gericht op kwantiteit of effecten binnen enkele nationale contexten.³⁹ Om daarvan te kunnen spreken is het echter van belang om de constructie van representaties te begrijpen binnen een context. De historische context van een programma is essentieel in het begrip van een programma, een ontwikkeling, het heden en de toekomst.⁴⁰ Ik hanteer in dit onderzoek daarom een gedetailleerd, historisch perspectief op de constructie van

---

³⁶ Götz, "Gender in children's television worldwide," 7.

³⁷ Traditionele stereotyperingen worden hierbij gezien als het veelvuldige gebruik van stereotyperingen binnen kinderboeken. Deze lijken ook binnen kindertelevisie te worden toegepast.

James M. Bishop en Daniel R. Krause, "Depictions of Aging and Old Age on Saturday Morning Television," *The Gerontologist* 24, nr. 1 (1 februari 1984): 92-93, <https://doi.org/10.1093/geront/24.1.91>.

³⁸ Tom Robinson en Caitlin Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs: A Content Analysis of Their Portrayal," *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 50, nr. 2 (1 juni 2006): 298-299, https://doi.org/10.1207/s15506878jobem5002_7.

³⁹ Voorbeelden van onderzoek naar het voorkomen van representatie elementen: Götz, "Gender in children's Television," 4-9.

Robinson, "The invisible generation," 111-19.

Voorbeelden van onderzoek naar het effect van representatie van oudere vrouwen op kinderen: Gordon L. Berry, Joy Keiko Asamen, en Peter Kovaric, "Television, the Portrayal of the Elderly, and Children's Attitudes," in *Children and Television*, 243-54. SAGE, 1993.

Aimee Dorr Leifer, Neal Gordon, en Sherryl Browne Graves, "Children's Television More than Mere Entertainment," *Harvard Educational Review* 44, nr. 2 (1 juli 1974): 213-45, <https://doi.org/10.17763/haer.44.2.v16n5l7043430727>.

⁴⁰ Moseley en Wheatley, "Is Archiving a Feminist Issue?" 155-156.

Spigel, "From the dark ages to the golden age," 28-31.

Ellis, "Is It Possible to Construct a Canon of Television Programmes," 22-24.

representaties van oudere vrouwen binnen een gedeelte van de televisiehistoriografie: Nederlandse kindertelevisieseries, op basis van materiaal beschikbaar in het nationale archief.

Methodiek

Het corpusmateriaal voor dit onderzoek is verzameld op basis van een selectie van televisieprogramma's waarin oudere vrouwen een rol spelen. De volgende criteria zijn daarvoor gebruikt:

- Het programma moet van Nederlandse makelij zijn⁴¹
- Het programma moet zijn uitgezonden op de publieke omroep⁴²
- Het programma moet een kindertelevisieserie zijn⁴³
- Het programma moet een vrouwelijke protagonist bevatten
- Het personage moet een leeftijd hebben van 60 jaar of ouder

Deze selectiecriteria leveren een drietal programma's op: *Vrouwtje bezemsteel* (1964 AVRO), *Oma Fladder* (1984 AVRO) en *Oma hondje* (2001-2007 VPRO).⁴⁴ Materiaal van de programma's is bekeken binnen het archief: het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.⁴⁵ Dit materiaal is niet online en vrij toegankelijk, maar kan enkel worden bekeken

---

⁴¹ Er is geselecteerd op programma's van Nederlandse makelij, omdat er gekeken wordt naar de constructie van representaties binnen de context van Nederland. Geïmporteerde programma's zeggen weinig over de constructie van representatie vanuit een Nederlands oogpunt en worden daarom buiten beschouwing gelaten.

⁴² De publieke omroep heeft zoals in de inleiding vermeldt een centrale rol in het dienen van de maatschappij, om te informeren, onderwijzen en te weergeven. Daarbij draagt de publieke omroep prominent bij aan de beeldvorming door middel van representaties. Een commerciële omroep is niet primair gericht op het juist weergeven van de maatschappij en wordt daarom buiten beschouwing gelaten.

⁴³ Zoals mijn eigen definiëring: een subcategorie binnen kinderprogrammering, fictieve verhaalvertelling met personages.

⁴⁴ De programma's en personages worden in het vervolg van dit onderzoek in de lopende tekst afgekort op basis van de eerste letters van de naam. *Vrouwtje Bezemsteel* wordt afgekort als *V-B*, *Oma Fladder* als *O-F* en *Oma Hondje* als *O-H*.

⁴⁵ "Vrouwtje Bezemsteel," Wiki, Beeld en geluid, laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, https://wiki.beeldengeluid.nl/index.php/Vrouwtje_Bezemsteel

binnen het gebouw van het archief zelf. De beschikbaarheid van materiaal is daarbij afhankelijk van de constructie van het archief, waarin alleen audiovisueel materiaal van publieke omroepen wordt bewaard.⁴⁶ Het corpusmateriaal is afgebakend op een drietal afleveringen van het beschikbare materiaal van de serie; de eerste afleveringen, een aflevering uit het midden van het aantal, en de laatste aflevering, om de representatie op verschillende momenten te kunnen vaststellen en ontwikkelingen daarvan in het verloop van de serie te onderscheppen.⁴⁷

Dit onderzoek is uitgevoerd aan de hand van een semiotische analyse met aandacht voor de historische context van de geselecteerde programma's. Deze methode is van toepassing, omdat zowel de tekens binnen een (audiovisuele) tekst als de bijkomende context worden belicht om representaties gedetailleerd te ontleden. Hierbij wordt een semiotisch analysemodel van Jane Stokes, gebaseerd op de theorie van Roland Barthes, gehanteerd. Dit model wordt gebruikt om de betekenis van tekens te definiëren op een denotatie niveau en een connotatie niveau; zowel de ongecodeerde betekenis als de gecodeerde culturele betekenis van de representaties.⁴⁸ Deze methode is gericht op interpretatie en daarmee subjectief, maar geeft een gedetailleerd perspectief op de constructie van representaties waarmee het bijdraagt aan het totale beeld rondom representatie. Het analysemodel op basis van denotatie en connotatie is gebruikt voor elk van de drie programma's individueel waarna ze, met oog voor hun

---

"Oma Fladder," Wiki Beeld en Geluid, laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, https://wiki.beeldengeluid.nl/index.php/Oma_Fladder

"Oma Hondje," Wiki Beeld en Geluid, laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, https://wiki.beeldengeluid.nl/index.php/Oma_Hondje

⁴⁶ Binnen het archief van Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid wordt alleen en audiovisueel televisiemateriaal van de publieke omroep gearhiveerd.

"Collectie," Beeld en Geluid, laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, <https://www.beeldengeluid.nl/collectie>

⁴⁷ De selectie van een eerste aflevering, een middelste aflevering, en een laatste aflevering is gebaseerd op de beschikbare afleveringen binnen het archief. Hier is voor gekozen, omdat niet van elk programma alle afleveringen zijn gearhiveerd. Om toch een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de representatie in het verloop van de serie is de selectie toegepast op het beschikbare materiaal. De desbetreffende titels van de afleveringen van de drie programma's zijn eveneens niet allen online beschikbaar, maar zijn wel in het archief opgenomen. De exacte titels worden daarom later genoemd.

⁴⁸ Jane Stokes, "Chapter three: Analysing Media and Cultural Texts," in *How To do Media and Cultural Studies* (London, United Kingdom: SAGE Publications, 2002), 55-57, <http://ebookcentral.proquest.com/lib/uunl/detail.action?docID=254804>.

eigen cultureel, historische context, zijn vergeleken. Daarbij wordt het onderzoek, op basis van het analysemodel, geordend aan de hand van de volgende deelvragen:

- Hoe worden de oudere, vrouwelijke personages op intern niveau van denotatie gerepresenteerd?
- Hoe worden de oudere, vrouwelijke personages op extern niveau van denotatie gerepresenteerd?
- Hoe worden oudere vrouwen binnen een cultureel, historische context gerepresenteerd?
- Hoe worden de oudere, vrouwelijke personages op niveau van connotatie gerepresenteerd?
- Hoe verhouden de historisch, cultureel gedifferentieerde representaties van oudere, vrouwelijke personages zich tot elkaar?

Een eerste aspect in de analyse betreft een blik op de denotatie van de representaties binnen de programma's. Op denotatie niveau is voor alle drie de afleveringen per programma gekeken naar zowel interne als externe aspecten; respectievelijk de vormgeving en het handelingsvermogen.⁴⁹ Dit onderscheid wordt niet gemaakt in het gehanteerde analysemodel, maar berust op een eigen invulling van de te analyseren aspecten. Volgens Stokes kunnen de geanalyseerde tekens namelijk variëren tussen onderzoeken, afhankelijk van de focus en het onderwerp. In dit onderzoek ligt de focus op de representatie van de oudere vrouw, waardoor enkel is gefocust op tekens die het personage direct definiëren, direct omgeven of haar positie binnen het verhaal weergeven.

David Bordwell en Kristin Thompson bespreken voor de visuele (film) kunst verschillende aspecten die van belang zijn in de opbouw van een visueel beeld; zowel de letterlijke, visuele tekens als de contextuele tekens waarbinnen een personage wordt geconstrueerd.⁵⁰ De aspecten worden door Bordwell en Thompson toegepast op film, maar kunnen door een overeenkomende audiovisuele opbouw ook voor televisieprogramma's worden gebruikt. De aspecten die een directe link hebben met de constructie en weergave van een personage zijn, daarom gebruikt ter invulling van het analysemodel in dit onderzoek. Aspecten zijn daarbij onderverdeeld binnen interne tekens van uiterlijke vormgeving en externe tekens van de positie en het

---

⁴⁹ De twee deelvragen over interne en externe denotatie worden daarbij beide geordend onder de grotere noemer 'denotatie' binnen de analyse, om de tweedeling tussen denotatie en connotatie in dit onderzoek te benadrukken.

⁵⁰ David Bordwell en Kristin Thompson, *Film Art: An Introduction*. 11de editie. (New York: McGraw-Hill Education, 2016). 52-53, 112-123, 131, 133.

handelingsvermogen van de personages. Voor interne aspecten is gekeken naar: kleding, haardracht, (geschatte) leeftijd, postuur, huidskleur, emotie, beweging, kleurgebruik, attributen, en setting.⁵¹ De externe aspecten zijn onderzocht op basis van: sociale status, rol, handelingsvermogen, motivatie, activiteit, chronologie en perspectief.⁵² Op deze wijze zijn zowel de letterlijke visuele tekens van de vormgeving als de visuele tekens van het handelen en de positie van personages belicht.

Een tweede aspect in de analyse richt zich op de connotatie van de representaties binnen de programma's. De programma's worden bekeken door middel van *textual historicism*, zoals Ellis betoogt, om het programma in zijn eigen context te kunnen begrijpen. De representaties zijn vanuit een cultureel, historisch perspectief belicht van de oorspronkelijke uitzending; respectievelijk de jaren 60, 80 en 2000. Daarbij wordt de connotatie opgedeeld in twee delen binnen deze analyse. Ten eerste, is de cultureel, historische context van mediarepresentaties van oudere vrouwen geschetst aan de hand van academische literatuur uit de desbetreffende historische perioden. Dit aspect vormt een zeker voorstadium voor de 'gehele' connotatie, zoals de term in het analysemodel wordt gebruikt. Voor een analyse van de connotatie is echter eerst een begrip van de cultureel, historische context nodig om het programma binnen deze context te kunnen plaatsen. Binnen dit onderzoek wordt daarom een tweedeling binnen het connotatie aspect van de analyse gehanteerd; waarbij eerst de contexten worden belicht en deze daarna in relatie tot de representaties worden geanalyseerd, welke de gehele connotatie vormt. Academische literatuur over de representatie van de oudere vrouw binnen Nederlandse kindertelevisie in de historische periodes is er nauwelijks. Literatuur is daarom geselecteerd op de representatie van oudere vrouwen in het geheel aan tekstuele, visuele media binnen de Westerse cultuur. Alle literatuur is daarnaast *timetied*: geschreven in dezelfde historische periode als welke wordt beschreven.⁵³ Alleen wanneer men zich in eenzelfde context bevindt, kan men deze werkelijk begrijpen.⁵⁴ De volgende artikelen zijn geselecteerd om een historische context te schetsen:

---

⁵¹ Bordwell en Thompson, *Film Art*, 52-53, 112-123, 131, 133.

⁵² Bordwell en Thompson, *Film Art*, 52-53, 112-123, 131, 133.

⁵³ De academische literatuur moet uit ongeveer dezelfde historische context komen, dat wil zeggen: niet geschreven vanuit een totaal andere tijd. In dit onderzoek is academische literatuur geselecteerd waarbinnen een van de desbetreffende historische periodes wordt besproken vanuit een perspectief vanuit deze tijden. In de uiteindelijke selectie van literatuur zijn de meest geschikte, volledige en uitgebreide teksten opgenomen.

⁵⁴ Ellis, "Is It Possible to Construct a Canon of Television Programmes," 16-18.

- De context van de jaren 60⁵⁵
  - ❖ Rita Meadows en H. Thompson Fillmer, "Depictions of Aging in Basal Readers of the 1960s and 1980s."
  - ❖ Roger Clark, Jessica Guilmain, Paul Khalil Saucier, en Jocelyn Tavarez, "Two Steps Forward, One Step Back: The Presence of Female Characters and Gender Stereotyping in Award-Winning Picture Books Between the 1930s and the 1960s."
  - ❖ Myrna Hant, "Television's Mature Women: A Changing Media Archetype: From Bewitched to the Sopranos."
  - ❖ Dan Donlan, "The Negative Image of Women In Children's Literature."
  - ❖ Craig Aronoff, "Old Age in Prime Time."
  - ❖ Carl Carmichael, "Communication and gerontology: Interfacing disciplines."
  - ❖ George Gerbner en Nancy Signorelli, "Women and Minorities in Television Drama, 1969-1978."
- De context van de jaren 80⁵⁶

---

⁵⁵ Rita E. Meadows en H. Thompson Fillmer, "Depictions of Aging in Basal Readers of the 1960s and 1980s," *Educational Gerontology* 13, nr. 1 (1 januari 1987): 85-100, <https://doi.org/10.1080/0380127870130107>.

Roger Clark, Jessica Guilmain, Paul Khalil Saucier, en Jocelyn Tavarez, "Two Steps Forward, One Step Back: The Presence of Female Characters and Gender Stereotyping in Award-Winning Picture Books Between the 1930s and the 1960s," *Sex Roles* 49, nr. 9 (1 november 2003): 439-449, <https://doi.org/10.1023/A:1025820404277>.

Hant, "Television's Mature Women," 1-19.

Dan Donlan, "The Negative Image of Women In Children's Literature," *Elementary English* 49, nr. 4 (1972): 604-611.

Craig Aronoff, "Old Age in Prime Time," *Journal of Communication* 24, nr. 4 (1974): 86-87, <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1974.tb00412.x>.

Carl W. Carmichael, "Communication and gerontology: Interfacing disciplines," *Western Speech Communication* 40, nr. 2 (1 augustus 1976): 121-129, <https://doi.org/10.1080/10570317609373894>.

George Gerbner en Nancy Signorielli, "Women and Minorities in Television Drama, 1969-1978," Philadelphia: Pennsylvania University Annenberg School of Communications, 1979. 3-67, <https://eric.ed.gov/?id=ED185178>.

⁵⁶ Meadows en Fillmer, "Depictions of Aging in Basal Readers of the 1960s and 1980s," 85-100.

Clark Tibbitts, "Can we invalidate negative stereotypes of aging?" *The Gerontologist* 19, nr. 1 (1979): 10-20.

Northcott, "Too Young, Too Old," 184-186.

Bishop en Krause, "Depictions of Aging and Old Age on Saturday Morning Television," 91-94.

JoEtta A. Vernon, "Media Stereotyping," 55-68.

- ❖ Rita Meadows en H. Thompson Fillmer, "Depictions of Aging in Basal Readers of the 1960s and 1980s."
- ❖ Clark Tibbits, "Can we invalidate negative stereotypes of aging?"
- ❖ Herbert C. Northcott, "Too Young, Too Old—Age in the World of Television."
- ❖ James Bisschop en Daniel Krause, "Depictions of Aging and Old Age on Saturday Morning Television."
- ❖ JoEtta Vernon et al., "Media Stereotyping: A Comparison of the Way Elderly Women and Men Are Portrayed on Prime-Time Television."
- ❖ Mary Dellmann-Jenkins en Lisa Yang, "The Portrayal of Older People in Award-winning Literature for Children."
- ❖ Myrna Hant, "Television's Mature Women: A Changing Media Archetype: From Bewitched to the Sopranos."
- ❖ R. W. Kubey, "Television and Aging: Past, Present, and Future."
- De context van de jaren 00⁵⁷

Mary Dellmann-Jenkins en Lisa Yang, "The Portrayal of Older People in Award-winning Literature for Children," *Journal of Research in Childhood Education* 12, nr. 1 (1 december 1997): 96–100, <https://doi.org/10.1080/02568549709594720>.

Hant, "Television's Mature Women," 18.

Robert W. Kubey, "Television and Aging: Past, Present, and Future," *The Gerontologist* 20, nr. 1 (1 februari 1980): 16-35, <https://doi.org/10.1093/geront/20.1.16>.

⁵⁷Rebecca-Anne C. Rozario en Deb Waterhouse-Watson, "Beyond Wicked Witches and Fairy Godparents: Ageing and Gender in Children's Fantasy on Screen," In *Ageing, Popular Culture and Contemporary Feminism: Harleys and Hormones*, red. Imelda Whelehan en Joel Gwynne (London: Palgrave Macmillan UK, 2014), 233-247, https://doi.org/10.1057/9781137376534_16.

Rosie White, "Funny Old Girls: Representing Older Women in British Television Comedy," in *Ageing, Popular Culture and Contemporary Feminism: Harleys and Hormones*, onder redactie van Imelda Whelehan en Joel Gwynne (London: Palgrave Macmillan UK, 2014), 155–159, 173, https://doi.org/10.1057/9781137376534_11.

Zoe Brennan, "The Contented and Developing Older Woman," in *The Older Woman in Recent Fiction* (McFarland, 2004), 110-133.

Signorelli, "Aging on Television," 287, 292-293. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4802_7.

M. van Selm, G. J. Westerhof, en B. de Vos, "Competent en veelzijdig," *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie* 38, nr. 2 (2007): 51–58, <https://doi.org/10.1007/BF03074828>.

Hant, "Television's Mature Women," 1-19.

Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs," 287-304.

Lauzen en Dozier, "Recognition and Respect Revisited," 241-256.

Bell, "In Search of a Discourse on Aging," 308-309.

- ❖ Rebecca-Anne C. Rozario en Deb Waterhouse-Watson, "Beyond Wicked Witches and Fairy Godparents: Ageing and Gender in Children's Fantasy on Screen."
- ❖ Rosie White, "Funny Old Girls: Representing Older Women in British Television Comedy."
- ❖ Zoë Brennan, "The Contented and Developing Older Woman."
- ❖ Nancy Signorelli, "Aging on Television: Messages Relating to Gender, Race, and Occupation in Prime Time."
- ❖ M. van Selm, G. J. Westerhof, en B. de Vos, "Competent en veelzijdig."
- ❖ Myrna Hant, "Television's Mature Women: A Changing Media Archetype: From Bewitched to the Sopranos."
- ❖ Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs."
- ❖ Martha Lauzen en David Dozier, "Recognition and Respect Revisited: Portrayals of Age and Gender in Prime-Time Television."
- ❖ John Bell, "In Search of a Discourse on Aging: The Elderly on Television."

De cultureel, historische contexten zijn gebaseerd op de dominante representatiepraktijk rondom oudere vrouwen. De totale representatiepraktijk is niet te onderzoeken, omdat de bronmaterialen evenals televisiemateriaal worden bewaard en gearchiveerd op basis van selectieprocessen. Slechts een gedeelte van het materiaal is bewaard gebleven en bovendien is er geen literatuur die de gehele representatiepraktijk binnen de specifieke contexten onderzoekt. Het is daarom onmogelijk om gegrond onderzoek te kunnen doen naar de totale media representatie van oudere vrouwen binnen de historische contexten. Binnen dit onderzoek is dan ook gekozen voor een focus op het dominante beeld van de oudere vrouw in mediarepresentaties binnen de verschillende cultureel, historische contexten.⁵⁸ De contexten zijn daarbij geschetst op een drietal aspecten gebaseerd op de centrale concepten: ideologie, representatieve gebruiken en stereotypering.

Ten tweede, worden de programma's geanalyseerd op basis van de gehele connotatie. Daarbij worden zowel de denotatie als de historische context samengenomen om het programma te kunnen begrijpen. Deze tweede stap binnen de onderverdeling van connotatie in historische contextualisering en het plaatsen van het programma daarbinnen, betreft de volledige connotatie zoals in het analysemodel van Stokes.⁵⁹ Binnen deze stap worden de tekens van het programma vanuit een historisch, cultureel

---

⁵⁸ Een focus op het dominante beeld geeft een relatief brede indicatie van de representatie gewoonten binnen de contexten.

⁵⁹ Stokes, "Analysing Media and Cultural Texts," 55-57.

perspectief belicht, waarmee de gecodeerde betekenis van het programma wordt ontleed.

Een laatste stap in dit onderzoek betreft een vergelijking tussen het drietal programma's op basis van de individuele analyseresultaten van de programma's, waarbij steeds is gelet op de individuele, historische contexten. Op deze wijze is geanalyseerd hoe oudere vrouwen binnen Nederlandse kindertelevisieseries worden gerepresenteerd, hoe ideologie hierbinnen een rol speelt en hoe de representaties, uit verschillende contexten, zich tot elkaar verhouden.

Analyse

Denotatie: de letterlijke tekens binnen de serie *Vrouwtje Bezemsteel*

Vrouwtje Bezemsteel is een programma van de AVRO uitgezonden tussen 1964 en 1967.⁶⁰ Het oudere, vrouwelijke personage, met een gelijke naam aan de titel van de serie, leeft alleen als heks in een simpel, houten huisje in het bos. Aan haar knecht, Sam Pardoes, vertelt ze door middel van een verhaal een levensles wanneer een situatie of handeling deze vereist. In dit onderzoek zijn de volgende afleveringen gebruikt: *Prins Langneus* (28 oktober 1964), *De edelman en de muzikant* (12 mei 1965), en *Het meisje in de spiegel* (9 juni 1966).⁶¹

---

⁶⁰ *Vrouwtje Bezemsteel*, geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink, geschreven door Henk Meijer. AVRO, 1964-1967.

De naam '*Vrouwtje Bezemsteel*' wordt in het vervolg van dit onderzoek, zoals in de methodesectie is benoemd, afgekort als V-B. Deze afkorting is gebaseerd op de eerste voorletters van de naam van zowel het programma als het personage.

⁶¹ Van de laatste aflevering is geen titel beschikbaar in het archief. De titel die in dit onderzoek wordt gehanteerd is gebaseerd op de titel van het verhaal dat *Vrouwtje Bezemsteel* vertelt, waarna alle andere afleveringen ook zijn genoemd.

De selectie van deze afleveringen is gebaseerd op de eerste, middelste en laatste aflevering uit het archief (zie voetnoot 48).

"Prins Langneus," *Vrouwtje Bezemsteel*, geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink, geschreven door Henk Meijer. AVRO 28 oktober 1964.

Op Intern niveau van denotatie wordt *V-B* gekenmerkt door eigenschappen, die vrijwel in alle van de drie geselecteerde afleveringen hetzelfde zijn.

Afb. 1: Het uiterlijk van *Vrouwtje Bezemsteel*.

Afb. 2: De setting, buitenzijde.

Afb.3: De setting, binnenzijde.

V-B wordt gekenmerkt door: een blanke huidskleur; kort, krullend haar dat is opgestoken in een knot; een iets voller postuur; een spitse neus; licht gekromde houding en moeizamere beweging; en een kledingstijl van een lange rok, blouse en omslagdoek.

⁶² De setting van de serie betreft het huisje van *V-B*; een simpel huisje met muren van klei en een minimalistische inrichting met houten meubels.

Afb. 4: *Vrouwtje Bezemsteel* met haar bezemsteel.

Afb. 5: *Vrouwtje Bezemsteel* met haar toverstok.

Afb. 6: *Vrouwtje Bezemsteel* met haar glazen bol.

V-B wordt daarnaast gekenmerkt door een aantal attributen, wijzend op een bestaan als heks: een toverstok, een glazen bol, een raaf, en een bezemsteel. In de vormgeving van de serie wordt *V-B*, door aspecten die haar direct definiëren en omgeven, weergegeven als een simpele, verouderde, vrouwelijke heks; geconstrueerd door haar uiterlijk, manier van bewegen, en attributen die haar definiëren tot heks.

Op extern niveau van denotatie wordt *V-B* gekenmerkt door eigenschappen die

---

"De edelman en de muzikant," *Vrouwtje Bezemsteel*, geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink, geschreven door Henk Meijer. AVRO, 12 mei 1965.

"Het meisje in de spiegel," *Vrouwtje Bezemsteel*, geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink, geschreven door Henk Meijer. AVRO, 9 juni 1966.

⁶² De afleveringen zijn geheel in zwart/wit beeld te zien. Een blik op het algehele kleurgebruik is daarom niet van toepassing, maar verschil in licht/donker geven wel een indicatie voor verschillende aspecten.

zowel aansluiten op het interne niveau van denotatie als een andere zijde weergeven: haar handelingsvermogen. *V-B* heeft een rol als heks en vertelster en bekleedt binnen de serie de functie van protagoniste. Door een afgezonderde woon- en levensstijl is haar sociale status zeer waarschijnlijk laag. *V-B* heeft weliswaar een hogere sociale status dan haar knecht Sam; hij gehoorzaamt en werkt voor haar, maar verder geen contact met, en functie binnen de samenleving. Het handelingsvermogen van *V-B* is gemiddeld: het personage kan zelfstandig handelen en wonen, maar heeft echter wel een knecht die simpele huishoudelijke klussen uitvoert. *V-B* wordt op extern denotatie niveau, door haar handelingsvermogen en positionering ten opzichte van andere personages, gerepresenteerd als oudere, maar bekwame vrouw met een relatief lage sociale status.

Connotatie 1: de cultureel, historische context van mediarepresentaties van oudere vrouwen in de jaren 60

In de context van mediarepresentaties in de jaren 60 wordt een negatief beeld van de oudere vrouw gehanteerd. Oudere vrouwen vormen een ideologisch ondergeschikte groep binnen de samenleving die in de media worden ondergerepresenteerd en negatief gestereotypeerd.⁶³ Oudere vrouwen hebben binnen de Westerse ideologie geen voorname functie in de samenleving en bekleden daarom een ondergeschikte rol.⁶⁴ Daarnaast vormen ouderen een last voor de samenleving, omdat ouderen als zwak, fragiel en onproductief worden gezien.⁶⁵ In de jaren 60 worden oudere vrouwen ideologisch gezien als ondergeschikt en als een last voor de samenleving.

De negatieve, ondergeschikte ideologische positie van oudere vrouwen vormt de basis voor de constructie van mediarepresentaties van oudere vrouwen in de jaren 60. Oudere vrouwen worden in literatuur en televisieprogramma's onevenredig gerepresenteerd: het aantal representaties staat geenszins in verhouding tot de

---

⁶³ Dit aspect van de analyse van connotatie betreft, zoals in de methodiek benoemd, een voorstadium van de (gehele) connotatie. Binnen dit gedeelte wordt het dominante beeld van de oudere vrouw, zoals dat in media binnen de cultureel, historische context wordt getoond, geanalyseerd.

Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Aronoff, "Old Age in Prime Time," 86-87.

Meadows en Fillmer, "Depictions of Aging," 85 -87.

⁶⁴ Hant, "Television's Mature Women," 3-7.

⁶⁵ Hant, "Television's Mature Women," 17.

Donlan, "The Negative Image of Women In Children's Literature," 610-611.

werkelijke samenleving.⁶⁶ Voornamelijk in kinderprogrammering is de onderrepresentatie van oudere vrouwen sterk.⁶⁷ Daarnaast is het verouderingsproces voor vrouwen, door een eerder verlies van fertiliteit, binnen mediarepresentaties versneld ten opzichte van mannen; vrouwen worden eerder gerepresenteerd met eigenschappen als oud, passief en zwak.⁶⁸ Het ideologische beeld van de oudere vrouw als incompetent en als last wordt bevestigd in representaties waarin de oudere vrouw faalt, gewond raakt of overlijdt.⁶⁹ Oudere vrouwen zijn in mediarepresentaties van de jaren 60 een negatief symbool van zwakte, verval en fragiliteit.⁷⁰

Oudere vrouwen worden in de jaren 60 gestereotypeerd en zijn zelden een volledig ontwikkeld personage.⁷¹ Stereotyperingen zijn voornamelijk gebaseerd op eigenschappen die de ondergeschikte positie, passiviteit, en functieloosheid van oudere vrouwen benadrukken zoals: ziek, passief, lelijk, vermoeid, seniel, onproductief en geïsoleerd.⁷² Hoewel representaties van oudere vrouwen als fysiek en mentaal gezond, goedaardig en actief bestaan, betreft dat een uitzondering op de algehele praktijk van mediarepresentaties van oudere vrouwen.⁷³ Wanneer oudere vrouwen zelfstandig, intelligent en actief zijn, vormt dit een bedreiging voor het ideologische, dominante beeld van de vrouw, en daarmee voor de samenleving. Dit type oudere vrouw wordt stereotyperend gerepresenteerd als kwaadaardig, monsterlijk, hysterisch en als heks om de ideologische onjuistheid en abnormaliteit van deze karakteristieken voor oudere vrouwen te benadrukken.⁷⁴ Media in de jaren 60, representeren de oudere vrouw als ondergeschikt aan de samenleving, zonder voorname functie en passief.

---

⁶⁶ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Clark et al., "Two Steps Forward, One Step Back," 439-441.

Gerbner en Signorielli, "Women and Minorities in Television Drama," 19-20.

⁶⁷ Gerbner en Signorielli, "Women and Minorities in Television Drama," 28-34.

⁶⁸ Gerbner en Signorielli, "Women and Minorities in Television Drama," 33.

⁶⁹ Gerbner en Signorielli, "Women and Minorities in Television Drama," 37.

⁷⁰ Hant, "Television's Mature Women," 8-11.

⁷¹ Donlan, "The Negative Image of Women In Children's Literature," 605-608.

⁷² Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Donlan, "The Negative Image of Women In Children's Literature," 605-610.

Carmichael, "Communication and gerontology," 123-126.

Donald G. McTavish, "Perceptions of Old People: A Review of Research Methodologies and Findings," *The Gerontologist* 11, nr. 4.2 (1 december 1971): 97-98,

https://doi.org/10.1093/geront/11.4_Part_2.90.

⁷³ Meadows en Fillmer, "Depictions of Aging," 95-98.

⁷⁴ Donlan, "The Negative Image of Women In Children's Literature," 605-610.

Connotatie 2: De representatie van *Vrouwtje Bezemsteel*

Samenvattend is de kindertelevisieserie *V-B* zowel een bevestiging als een verwerping van de representatie van een oudere vrouw binnen de historische context van de jaren 60.⁷⁵ Enerzijds geeft het personage de ideologische visie weer dat oudere vrouwen buiten de samenleving staan; *V-B* is door een woonplaats en bestaan, alleen in het bos, zonder betrokkenheid tot of functie binnen de samenleving bijna letterlijk afgesneden van de samenleving. Daarnaast lijkt het personage te voldoen aan een stereotypering van zwakte, verval en fragiliteit van oudere vrouwen door eigenschappen als rimpels in haar huid en grijs, in een knot opgestoken haar, langzame, sloffende bewegingen en het hebben van een knecht.⁷⁶ *V-B* wordt bovendien gerepresenteerd als zelfstandige heks. *V-B* is dus enerzijds een bevestiging van de mediarepresentaties in de jaren 60 door een positionering van het personage buiten de samenleving, een zekere zwakte, fragiliteit en weergave als heks.

Anderzijds vormt *V-B* een verwerping van mediarepresentatie praktijken in de jaren 60. *V-B* wordt weliswaar gerepresenteerd als heks, maar is niet kwaadaardig, monsterlijk, krachtig en hoog intelligent.⁷⁷ Daarmee vormt *V-B* een verwerping van mediarepresentaties van oudere, zelfstandige vrouwen als heks. *V-B* maakt daarnaast sloffende bewegingen en heeft een gekromde houding, maar lijkt door haar activiteiten relatief actief. Bovendien is *V-B* een hoofdpersonage dat de centrale handeling uitvoert en de voornaamste positie binnen de serie bekleedt, in tegenstelling tot de dominante ondergeschikte rolgeving van oudere vrouwen.⁷⁸ Het personage *V-B* vormt dus anderzijds een verwerping op de mediarepresentatie context van de jaren 60 door haar te

---

⁷⁵ Binnen dit gedeelte van de analyse wordt, zoals in de methodiek benoemd, het programma binnen zijn cultureel, historische context geanalyseerd. Dit betreft de (gehele) connotatie zoals de term wordt gehanteerd. De denotatie, de letterlijke representatie binnen het programma, en de cultureel, historische context worden samengenomen om de connotatie van het programma te analyseren (de letterlijke tekens worden binnen de cultureel, historische codering geplaatst).

⁷⁶ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Gerbner en Signorielli, "Women and Minorities in Television Drama," 33.

Hant, "Television's Mature Women," 8-11.

⁷⁷ Haar toverkunsten worden niet ingezet ter wraak of verwonding van andere personen, maar ter herstel van een situatie of het leren van een morale les. Zo tovert *Vrouwtje Bezemsteel*, in de laatste aflevering binnen dit onderzoek, haar raaf om in een kraai om hem de zonde van ijdelheid te leren. Deze betovering is niet permanent of bedoeld ter kwaad, maar wordt gebruikt ter illustratie en overdracht van haar boodschap.

⁷⁸ *Vrouwtje Bezemsteel* is het personage waar de serie om draait en kan daarom worden gezien als protagonist. Bovendien voert *Vrouwtje Bezemsteel* de belangrijkste handeling uit: namelijk, het vertellen van een verhaal met een levensles.

representeren als goedaardige heks, met een centrale positie binnen het verhaal.

Denotatie: De letterlijke tekens binnen de serie Oma Fladder

Oma Fladder is een programma van de AVRO uitgezonden tussen 1984 en 1985.⁷⁹ Het personage is een oudere vrouw die alleen leeft in een huis in een woonwijk. In elke aflevering komt kleindochter Dieuwertje op bezoek en ondernemen ze samen iets afhankelijk van het onderwerp van de aflevering. De centrale activiteit wordt altijd door een wijze les of moraal gestuurd. In deze analyse zijn de volgende afleveringen gebruikt: *Taartjes eten* (5 januari 1984), *Een vies schaap* (9 februari 1984), en *De zielepoot* (8 juli 1985).⁸⁰

Op intern niveau van denotatie wordt *O-F* weergegeven met eigenschappen die variëren per aflevering, maar gezamenlijk een beeld vormen.

Afb. 7: Oma Fladder in een pastel roze jurk.

Afb. 8: Oma Fladder in een blauw joggingpak.

Afb. 9: Oma Fladder in een bontgekleurde jas.

---

⁷⁹ *Oma Fladder*, geregisseerd door Anneke Hoog Antink, geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. AVRO, 1984-1985.

De naam 'Oma Fladder' wordt, zoals binnen de methodesectie is benoemd, in het vervolg van dit onderzoek afgekort tot *O-F*. Deze afkorting is gebaseerd op de eerste letters van zowel de naam van het programma als van het personage.

⁸⁰ "Taartjes eten," *Oma Fladder*, geregisseerd door Anneke Hoog Antink, geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. AVRO, 5 januari 1984.

"Een vies schaap," *Oma Fladder*, geregisseerd door Anneke Hoog Antink, geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. AVRO 3 februari 1984.

"De zielepoot," *Oma Fladder*, geregisseerd door Anneke Hoog Antink, geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. AVRO, 8 juli 1985.

De selectie van deze afleveringen is gebaseerd op de eerste, middelste en laatste aflevering binnen het archief. Zie voetnoot 48.

O-F wordt gekenmerkt door: een blanke huidskleur; kort, blond, krullend haar; licht glimmende ogenschaduw en zachtroze lippenstift; een normaal postuur; een rechte houding en soepele bewegingen. De kledingstijl wisselt per aflevering; een pastel-rose mantelpak, een blauw joggingpak en een jas met strepen in rood, groen en blauw. Daarnaast indiceren de haardracht en gerimpelde huid van het personage een oudere leeftijd.

Afb. 10: Het huis van Oma Fladder, buitenzijde.

Afb. 11: Het huis van Oma Fladder, binnenzijde.

Het huis van *O-F* fungeert als centrale setting binnen de serie; het beginpunt van elke aflevering. Het huis is een twee-onder-één-kap huis gestijld met lichte pasteltinten, bloemenprints, kanten gordijnen en tafelkleden, planten en gestoffeerde, houten en rieten meubels. De belangrijkste setting binnen elke aflevering wisselt en is afhankelijk van de centrale activiteit.⁸¹ De kleding, de beweging van het personage en de setting van de afleveringen wijzen op een oudere, veelzijdige en actieve vrouw.

Op extern niveau van denotatie wordt *O-F* gekenmerkt door eigenschappen die het interne niveau van denotatie bevestigen en versterken. De aspecten van activiteit en handelingsvermogen geven een veelzijdig, actief en kundig personage weer. De combinatie tussen zelfstandigheid, vele activiteiten, de levensstijl en omgeving representeert *O-F* als actief en welvarend.⁸² Daarnaast maakt haar rol als oma en haar functie in het overbrengen van een morale les de positie van het personage binnen het verhaal tot protagoniste. De sociale status van *O-F* is middelhoog; geïndiceerd door haar nette levensstijl, spreekwijze en het contact met andere personages die steeds onderdanig en gehoorzaam zijn.⁸³ Door het handelingsvermogen van *O-F* en haar sociale status wordt het personage gerepresenteerd als krachtige, oudere, actieve vrouw met een middelhoge status binnen de samenleving.

---

⁸¹ Zo spelen de drie geselecteerde afleveringen zich af binnen een restaurant, een boerderij en een asiel.

⁸² Vernon, "Media Stereotyping," 63-65.

⁸³ Zo gehoorzamen zowel de ober als de boer, beide in andere afleveringen, Oma Fladder ondanks een 'abnormale' vraag of eis (de ober moet een taartje mee eten en de boer moet zijn schaap wassen).

Connotatie 1: De cultureel, historische context van mediarepresentaties van oudere vrouwen in de jaren 80

De mediarepresentaties van oudere vrouwen in de context van de jaren 80 geven, in vergelijking tot de jaren 60, een positiever beeld van de oudere vrouw.⁸⁴ De rol van ouderen binnen de samenleving wordt in termen van ideologie als positiever en waardevoller beschouwd.⁸⁵ Ouderen vormen weliswaar een relatief ondergeschikte groep binnen de samenleving door een verlies aan arbeidskracht, maar worden in de jaren 80 meer gezien als competente, veelzijdige en waardige leden van de samenleving.⁸⁶

De ideologische visie is binnen de media te herleiden door een opkomst van positieve representaties. Oudere vrouwen worden ook in de jaren 80 onevenredig gerepresenteerd in verhouding tot de daadwerkelijke samenleving, maar er zijn positievere, veelzijdigere representaties mogelijk.⁸⁷

Negatieve stereotyperingen worden nog gebruikt in representaties van oudere vrouwen, maar worden afgezwakt en aangepast door een veelzijdigheid aan mogelijke andere karaktereigenschappen.⁸⁸ Enerzijds worden stereotype representaties van de oudere vrouw als ziek, arm, vies, kwaadaardig, passief, onvriendelijk, met rimpels, grijs haar en een onderschikte positionering binnen het narratief in de jaren 80 nog gebruikt in media.⁸⁹ Anderzijds, worden zij ook vaker gerepresenteerd met meerdere, veelzijdigere en positievere karaktereigenschappen zoals: actief, welvarend, verzorgend, vriendelijk, vrolijk, en competent.⁹⁰ Representaties van oudere vrouwen worden door de

---

⁸⁴ Dit aspect van de analyse van connotatie betreft, zoals in de methodiek benoemd, een voorstadium van de (gehele) connotatie. Binnen dit gedeelte wordt het dominante beeld van de oudere vrouw, zoals dat in media binnen de cultureel, historische context wordt getoond, geanalyseerd.

⁸⁵ C. Tibbitts, "Can we invalidate negative stereotypes of aging?" 16-18.

⁸⁶ Meadows en Fillmer, "Depictions of Aging," 95-98.

⁸⁷ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:
Northcott, "Too Young, Too Old," 183-184.

Vernon, "Media Stereotyping," 63-65.

⁸⁸ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Bishop en Krause, "Depictions of Aging and Old Age," 92-93.

Hant, "Television's Mature Women," 17-18.

⁸⁹ Kubey, "Television and Aging," 23-24.

⁹⁰ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Mary Dellmann-Jenkins en Lisa Yang, "The Portrayal of Older People in Award-winning Literature for Children," *Journal of Research in Childhood Education* 12, nr. 1 (1 december 1997): 96-100, <https://doi.org/10.1080/02568549709594720>.

mogelijkheid tot een constructie die afwijkt van de standaard; een combinatie van meerdere, veelzijdigere eigenschappen, minder stereotype.⁹¹

De positievere mogelijkheden van representatie van oudere vrouwen kan echter ook worden gebruikt ter spot, voornamelijk binnen komische verhalen, door een overdrijving van eigenschappen als actief, zorgzaam en welvarend. Oudere, specifiek vrouwelijke personages worden dan gerepresenteerd als excentriek, gek en minder bedreigend voor de dominante positie van de man in de samenleving.⁹² De veelzijdigere representatie van oudere vrouwen binnen een komische context is anderzijds positief, omdat zij desalniettemin vaker in hoofdrollen en als invloedrijker en welvarender worden gerepresenteerd.⁹³ Mediarepresentaties van oudere vrouwen in de jaren 80 zijn ondanks een onderrepresentatie en ondergeschikte positie binnen het verhaal minder stereotyperend door representaties met meerdere, veelzijdigere en positievere mogelijke eigenschappen.

Connotatie 2: De representatie van *Oma Fladder*

De kindertelevisieserie *O-F* bevestigt zowel een positief als een negatief beeld van de oudere vrouw, waarmee het mediarepresentatie gebruiken van de jaren 80 weerspiegelt.⁹⁴ Enerzijds bevestigt het personage de ideologische visie dat ouderen waardevoller zijn voor de samenleving. Het personage wordt gerepresenteerd als positief deelnemend persoon aan de samenleving. Daarnaast heeft zij een didactische, haast corrigerende functie: *O-F* wijst andere burgers op de juiste manier van leven en

---

Meadows en Fillmer, "Depictions of Aging," 95-98.

Vernon, "Media Stereotyping," 63-65.

Bell, "In Search of a Discourse on Aging," 308-309.

⁹¹ Hall, "The Spectacle of the Other," 244-245.

⁹² Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Kubey, "Television and Aging: Past, Present, and Future," 30.

Hant, "Television's Mature Women," 15-18.

⁹³ Bell, "In Search of a Discourse on Aging," 308-310.

⁹⁴ Binnen dit gedeelte van de analyse wordt, zoals in de methodiek benoemd, het programma binnen zijn cultureel, historische context geanalyseerd. Dit betreft de (gehele) connotatie zoals de term wordt gehanteerd. De denotatie, de letterlijke representatie binnen het programma, en de cultureel, historische context worden samengenomen om de connotatie van het programma te analyseren (de letterlijke tekens worden binnen de cultureel, historische codering geplaatst).

handelen.⁹⁵ *O-F* bekleedt door een nette levensstijl, spreekwijze en de gehoorzaamheid en onderdanigheid van andere personen een sociaal middelhoge status. Daarnaast wordt *O-F* gerepresenteerd met positieve eigenschappen als actief, verzorgend, zelfstandig, welvarend en competent en bekleedt zij de dominante positie binnen het verhaal. De centrale handeling en de plot worden door *O-F* uitgevoerd en gestuurd, een aspect dat binnen de context van representatiegebruiken in de jaren 80 schaars is maar wel voorkomt. *O-F* heeft fysieke stereotype eigenschappen als rimpels en kort, licht haar, maar heeft geen eigenschappen die het negatieve stereotype oudere vrouw als zwak, passief en onvriendelijk bevestigen. De representatie van *O-F* geeft een positief beeld van de oudere vrouw, in een ideologisch waardevolle visie, een combinatie van veelzijdige, positieve karaktereigenschappen, en een afwijking van negatieve stereotyperende eigenschappen.

Anderzijds bewerkstelligen de positieve eigenschappen van *O-F* zoals actief, zelfstandig, en artistiek in combinatie met impulsiviteit en overdrijving, een spottende toon in de representatie.

Afb. 12: Oma Fladder staat erop dat een ober een taartje mee eet.

Afb. 13: Oma Fladder wil een schaap wassen.

O-F lijkt door haar zeer actieve bestaan, excentricisme en verschillende abnormale bezigheden lichtelijk gek. De representatie van *O-F* bevestigt samenvattend zowel positieve als negatieve aspecten van de representatie van oudere vrouwen binnen de context van de jaren 80. Het personage wordt enerzijds geconstrueerd met veelzijdige, positieve karaktereigenschappen, maar anderzijds worden deze overdreven wat kan worden geïnterpreteerd als spot van de zelfstandige, actieve, oudere vrouw.

Denotatie: De letterlijke tekens binnen de serie *Oma Hondje*

---

⁹⁵ Zo vertelt *Oma Fladder* een boer dat hij zijn schaap beter moet verzorgen, wordt de werknemer van een asiel geacht beter schoon te maken en leert *Oma Fladder* haar kleindochter een nette vrouw te worden in gedrag en voorkomen.

Oma Hondje is een programma van de VPRO uitgezonden tussen 2001 en 2007.⁹⁶ Het centrale personage is een oudere vrouw die alleen leeft in een appartement met een hond. In elke aflevering komt een kleinkind op bezoek, vertelt *O-H* een verhaal en worden er filmpjes getoond. In dit onderzoek zijn een drietal afleveringen gebruikt. Titels van deze afleveringen zijn niet beschikbaar in het archief en zijn daarom gecodeerd aan de hand van een eigen geformuleerde titel op basis van het centrale staande verhaal: *Hondje is kwijt* (7 oktober 2001), *Slaap zacht* (7 juli 2007) en *Bonbons* (29 augustus 2007).⁹⁷

Op intern niveau van denotatie wordt *O-H* gekenmerkt door eigenschappen die zowel gelijk blijven als variëren tussen afleveringen.

Afb. 14: Het uiterlijk van *Oma Hondje*.

Afb. 15: *Oma Hondje* met een ander hoofddeksel.

Afb. 16: *Oma Hondje* met een barret.

O-H wordt gekenmerkt door een aantal vaststaande, uiterlijke eigenschappen: een blanke huidskleur; een gerimpelde huid; kort, grijs, krullend haar; een rechte houding; en vol postuur. De kledingstijl van *O-H* is simpel, met felle kleuren en pasteltinten: een rode rok, een lichtblauwe blouse, lila vest en sjaaltje, kanten, zwarte handschoenen hakken in de vorm van muizen, en een knalrode bril. *O-H* draagt daarnaast een

⁹⁶ *Oma Hondje*, geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. VPRO, 2001-2007.

De naam '*Oma Hondje*' wordt, zoals in de methodesectie is benoemd, in het vervolg van dit onderzoek afgekort tot *O-H*. Deze afkorting is gebaseerd op de eerste letters van de naam van zowel het programma als het personage.

⁹⁷ "Hondje is kwijt," *Oma Hondje*, geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. VPRO, 7 oktober 2001.

"Slaap zacht," *Oma Hondje*, geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. VPRO 7 juli 2007.

"Bonbons," *Oma Hondje*, geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. VPRO 29 augustus 2007.

De selectie van deze afleveringen is gebaseerd op de eerste, middelste en laatste aflevering binnen het archief. Zie voetnoot 48.

hoofddekseel dat wisselt in soort en kleur per aflevering en per scène; een plastic theekopje met schotel, een Barrett en badmuts. De bewegingen zijn minimaal; enkel het hoofd en de handen van het personage bewegen en steken uit een tweedimensionale geïllustreerd vlak.

Afb. 17: Het huis van Oma Hondje, centrale kamer.

Afb. 18: Scheiding tweedimensionale omgeving en driedimensionale centrale voorwerpen.

De setting van de serie betreft het huis van *O-H*; gekenmerkt door zowel pasteltinten als fellere kleuren en een simpel inrichting met veel decoraties. Twee dimensionale meubels vormen daarvan het overgrote deel en slechts enkele voorwerpen zijn drie dimensionaal. Voorwerpen die een directe link hebben met het centrale onderwerp worden in de handen van oma geplaatst.⁹⁸ *O-H* wordt op intern niveau van denotatie gerepresenteerd als een oudere vrouw met een matige bewegingsvrijheid.

Op extern niveau van denotatie wordt de representatie van oma op interne aspecten van denotatie als immobiel afgezwakt. Het handelingsvermogen van *O-H* is gemiddeld; zij kan voor zichzelf en voor Hondje zorgen en er is geen hulp aanwezig. Daarnaast is *O-H* actief, ze kan zich, ondanks een zekere illusionistische vorm van beweging, verplaatsen, heeft een fiets en doet boodschappen.⁹⁹ De sociale status van *O-H* lijkt bovendien gemiddeld: er is geen direct contact met andere personages dan het kleinkind, maar oma lijkt door haar omgeving en activiteiten tot een gemiddelde sociale klasse te behoren. *O-H* is zowel actief als redelijk welvarend.¹⁰⁰ Door haar rol als Oma en vertelster van een verhaal/gebeurtenis en het uitvoeren van centrale handelingen is het

---

⁹⁸ "Hondje is kwijt," *Oma Hondje*, geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. VPRO, 7 oktober 2001.

"Bonbons," *Oma Hondje*, geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. VPRO 29 augustus 2007.

Waaronder het larieboek en de bonbons omdat oma eruit voorleest en oma de bonbons eet.

⁹⁹ Oma Hondje lijkt zich binnen en buiten het huis te verplaatsen, omdat zij op verschillende plaatsen en binnen verschillende kamers wordt getoond.

¹⁰⁰ Vernon, "Media Stereotyping," 63-65.

personage een protagoniste. Op extern niveau van denotatie wordt het interne denotatie beeld van *O-H* als een oudere, immobielere vrouw zowel bevestigd als verworpen: *O-H* wordt gerepresenteerd als oudere vrouw die actief activiteiten onderneemt, maar een gemiddeld handelingsvermogen en een gemiddelde status heeft.

Connotatie 1: De cultureel, historische context van media representaties van oudere vrouwen in de jaren 00

Mediarepresentaties in de context van de jaren 00 geven zowel een positiever beeld als een onveranderd, negatiever, beeld weer van de oudere vrouw ten opzichte van de jaren 80.¹⁰¹ In termen van ideologie worden ouderen gezien als zelfstandige, waardige leden van de samenleving, maar is ook de traditionele ideologie van de oudere vrouw als bedreiging nog van toepassing.¹⁰² Oudere vrouwen worden in de context van de jaren 00 zowel positief, als negatief beschouwd: als waardevol, maar ook als bedreigend, verachtelijk en zwak.¹⁰³

In mediarepresentaties in de jaren 00 is de kwantitatieve verhouding van representaties onverbeterd, maar zijn er meerdere kwalitatieve mogelijkheden. Oudere vrouwen worden enerzijds ondergerepresenteerd of zelfs minder gerepresenteerd dan eerdere jaren.¹⁰⁴ Daarnaast verouderd de oudere vrouw ook in representaties van de jaren 00 sneller dan mannelijke personages.¹⁰⁵ Anderzijds, heeft de oudere vrouw in

---

¹⁰¹ Dit aspect van de analyse van connotatie betreft, zoals in de methodiek benoemd, een voorstadium van de (gehele) connotatie. Binnen dit gedeelte wordt het dominante beeld van de oudere vrouw, zoals dat in media binnen de cultureel, historische context wordt getoond, geanalyseerd.

¹⁰² Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Rozario en Waterhouse-Watson, "Beyond Wicked Witches and Fairy Godparents," 235.
White, "Funny Old Girls," 1-4.

¹⁰³ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Rozario en Waterhouse-Watson, "Beyond Wicked Witches and Fairy Godparents," 235.
White, "Funny Old Girls," 1-4.

¹⁰⁴ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Brennan, "The Contented and Developing Older Woman," 116-118.

Nancy Signorielli, "Aging on Television: Messages Relating to Gender, Race, and Occupation in Prime Time," *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 48, nr. 2 (1 juni 2004): 295-299, https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4802_7.

Lauzen en Dozier, "Recognition and Respect Revisited," 245-246.

M. van Selm, G. J. Westerhof, en B. de Vos, "Competent en veelzijdig," *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie* 38, nr. 2 (1 april 2007): 52-53, <https://doi.org/10.1007/BF03074828>.

¹⁰⁵ Signorielli, "Aging on Television," 295-299.

representaties diverse mogelijkheden in kwalitatieve constructie en zijn representaties bovendien genuanceerder.¹⁰⁶ Oudere vrouwen spelen vaker een prominente rol, worden gerepresenteerd met diversere rollen, hebben meer handelingsvermogen en hebben meer positieve karaktereigenschappen.¹⁰⁷ Representaties van oudere vrouwen geven, ondanks een onderrepresentatie, een veelzijdig, actief, gezond en krachtig beeld van de oudere vrouw weer.¹⁰⁸ De oudere ideologische visie van de oudere vrouw als bedreiging voor de samenleving wordt nog steeds gedeeltelijk gebruikt. Door karaktereigenschappen, waaronder excentriciteit, te overdrijven wordt dit beeld van de oudere vrouw echter ridicul, en daarmee minder bedreigend.¹⁰⁹ Oudere vrouwen worden in mediarepresentaties nog steeds ondergerepresenteerd, maar door een minder bedreigend, gevarieerdere constructie van eigenschappen worden oudere vrouwen kwalitatief positiever weergegeven.

Stereotype representaties zijn er in de jaren 00 wel, maar door een veelvoudigheid aan mogelijke eigenschappen en karakteristieken is er geen eenzijdig stereotype aan te duiden. Er zijn enkele karakteristieken die als overkoepelend, stereotyperend kunnen worden beschouwd: grijs/wit haar, rimpels en een bril.¹¹⁰ Naast positieve eigenschappen als: actief, gezond, en krachtig, worden ook negatieve eigenschappen zoals: ziek, seniel, boosaardig, passief en lelijk gebruikt in verhalen.¹¹¹ Eigenschappen worden niet op eenzijdige, stereotype wijze toegepast, maar afhankelijk van het verhaal samengevoegd tot een personage.¹¹² Een simpele kledingstijl met een jurk of rok, en een functie als grootouder wordt vaak gebruikt en kan daarmee worden gezien als een stereotype. Dit

---

¹⁰⁶ Hant, "Television's Mature Women," 15-18.

¹⁰⁷ Dit is een samenvatting op basis van meerdere auteurs:

Selm et al., "Competent en veelzijdig," 52-53.

Hant, "Television's Mature Women," 17-18.

Brennan, "The Contented and Developing Older Woman," 116-118.

Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs," 296-302.

¹⁰⁸ Bell, "In Search of a Discourse on Aging," 308-310.

¹⁰⁹ White, "Funny Old Girls: Representing Older Women in British Television Comedy," 155-159, 173.

¹¹⁰ Deze eigenschappen kunnen ook worden gezien als onontkoombare eigenschappen van het ouder worden.

Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs," 301-303.

¹¹¹ Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs," 295-297.

¹¹² Bell, "In Search of a Discourse on Aging," 306-310.

Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs," 295-298.

wordt echter niet altijd toegepast.¹¹³ Karaktereigenschappen en het handelingsvermogen zijn door een veelvoud aan mogelijkheden minder stereotyperend; zowel negatieve als positieve karaktereigenschappen worden op verschillende manieren samengebonden en gebruikt.

Connotatie 2: De representatie van *Oma Hondje*

Samenvattend bevestigt de kindertelevisieserie *O-H* zowel positieve als negatieve gebruiken binnen de representatie van oudere vrouwen in de jaren 00.¹¹⁴ Enerzijds wordt *O-H* gerepresenteerd als zelfstandige, ondernemende vrouw, wat de positieve ideologische visie van ouderen als zelfstandige, waardevolle leden van de samenleving weergeeft. *O-H* kan voor zichzelf en haar huisdier zorgen en onderneemt actief activiteiten. Daarnaast wordt *O-H* positief, veelzijdiger gerepresenteerd; ze toont veelzijdige eigenschappen als verschillende emoties, onderneemt verschillende activiteiten, en heeft wat betreft uiterlijk verschillende hoofddeksels. Daarnaast bevestigt het personage *O-H* de positieve positionering binnen een verhaal van een oudere vrouw, een ontwikkeling die ook in de jaren 80 voorkwam, maar in de context van de jaren 00 vaker wordt toegepast. *O-H* bekleedt de dominante positie en voert de centrale handeling uit. Bovendien wordt *O-H* gerepresenteerd met fysieke stereotyperende eigenschappen, die niet inherent negatief zijn: ze heeft rimpels, grijs kort haar en een bril en heeft een functie als grootouder. Het beeld van *O-H* geeft dus een positieve representatie van de oudere vrouw door eigenschappen als actief, zelfstandig, veelzijdig, en een centrale positionering binnen het verhaal.

Anderzijds geeft het personage *O-H* een negatievere representatie van de oudere vrouw weer. *O-H* lijkt zeer actief doordat zij zich verplaatst binnen haar levensomgeving en verschillende bezigheden heeft, maar dit is een illusie. De vormgeving van de serie berust voornamelijk op twee dimensionale illustraties. Daadwerkelijke bewegingen of verplaatsingen zijn niet te zien op beeld, maar worden gevisualiseerd doordat het personage zich in een ander shot, op een andere locatie bevindt. Dit representeert een

---

¹¹³ Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs," 300-303.

¹¹⁴ Binnen dit gedeelte van de analyse wordt, zoals in de methodiek benoemd, het programma binnen zijn cultureel, historische context geanalyseerd. Dit betreft de (gehele) connotatie zoals de term wordt gehanteerd. De denotatie, de letterlijke representatie binnen het programma, en de cultureel, historische context worden samengenomen om de connotatie van het programma te analyseren (de letterlijke tekens worden binnen de cultureel, historische codering geplaatst).

zekere passiviteit: *O-H* beweegt zich namelijk niet op werkelijk terrein, maar binnen een illustratie.

Afb. 19: Oma Hondje stuurt ballonnen naar dromeland.

Afb. 20: Oma Hondje heeft vreemde objecten in haar interieur; fruit aan de waslijn.

Afb. 21: Oma Hondje heeft een apart interieur; een zwembad in haar badkamer.

Daarnaast geeft *O-H* een beeld van de oudere vrouw als 'gek' en haast mentaal niet in orde weer in haar bezigheden, uiterlijk en omgeving: *O-H* stuurt ballonnen naar dromenland voor Hondje, ze heeft abnormale objecten op haar hoofd, een ietwat aparte kledingstijl en heeft vreemde objecten in haar interieur. Samenvattend wordt in de kindertelevisieserie *O-H* de oudere vrouw zowel positief; met een centrale positie, actieve houding en veelzijdig karakter, als negatief gerepresenteerd; als passief en gek.

De ontwikkeling van de representatie van oudere vrouwen: een vergelijking tussen de representaties binnen de drie Nederlandse kindertelevisieseries

In termen van ideologie is er een positieve ontwikkeling tussen de drie verschillende kindertelevisieseries en de bijbehorende historische contexten. *V-B* representeert de ideologische visie van de oudere vrouwen als ondergeschikt aan de samenleving. Door een positionering van het personage in een omgeving vrijwel zonder menselijk contact, op haar knecht na, alleenwonend in een houten huisje in het bos, wordt de ideologie uitgedragen dat oudere vrouwen niet deelnemen aan de samenleving. *O-F* en *O-H* representeren daarentegen de positievere ideologie dat ouderen meer van waarde worden geacht binnen de samenleving. Beide personages wonen in het huis in een woonwijk, zijn actief in aspecten van het leven binnen een samenleving: bijvoorbeeld het kunnen doen van boodschappen, en hebben een verzorgende, didactische rol ten aanzien van de kleinkinderen die hen bezoeken. De ideologische visie van oudere vrouwen als ondergeschikt aan de maatschappij heeft zich ontwikkeld tot een ideologie waarin ouderen als waardevolle leden van de samenleving worden gezien; een ontwikkeling die in de representaties binnen verschillende historische contexten is te herleiden.

Op gebied van representatiepraktijken worden gebruiken binnen de drie Nederlandse series zowel bevestigd als verworpen. Zo worden oudere vrouwen in alle drie de historische contexten niet evenredig gerepresenteerd. De drie Nederlandse series representeren echter wel oudere vrouwen die een centrale positie binnen het verhaal bekleden. Daarmee vormen de Nederlandse series, voornamelijk *V-B*, een uitzondering op de gebruiken van het representeren van oudere vrouwen binnen de historische contexten jaren 60, 80 en 00, waarin oudere vrouwen sinds circa de jaren 80 incidenteel werden gepositioneerd als protagoniste.

Binnen de historische contexten is een ontwikkeling te herleiden waarbij de stereotypering van oudere vrouwen positief verandert, genuanceerder is en wordt afgezwakt. Binnen de drie Nederlandse kindertelevisieseries worden de personages enerzijds verschillend vormgegeven in termen van karaktereigenschappen, woonsituatie en uiterlijk. Zo wordt *V-B* gerepresenteerd met slechts enkele eigenschappen als heks, zwak en relatief moeizaam bewegend. *O-F* wordt gerepresenteerd als oma die verschillende activiteiten onderneemt met haar kleindochter en verschillende karaktereigenschappen weergeeft als sportief, net, en zorgzaam. *O-H* wordt weergegeven als zelfstandige vrouw die verschillende activiteiten onderneemt waarover ze vertelt tegen haar kleinkind, een rijke fantasie en daarnaast verschillende emoties heeft. Ook de woonsituatie van de drie personages is verschillend in type huisvesting; een houten huis in het bos van *V-B*, een twee-onder-één-kap woning van *O-F* en een rijtjeshuis van *O-H*. Daarnaast verschillen de drie oudere vrouwen van elkaar in uiterlijk; kledingstijl, attributen en postuur. Door een verschil tussen eigenschappen, woonsituatie en uiterlijk wordt een minder stereotype beeld van de oudere vrouw weergegeven.

Anderzijds, zijn er binnen de drie Nederlandse series een aantal overeenkomende kenmerken te duiden van uiterlijk, levenssituatie, en handeling. Zo worden alle drie de oudere vrouwen gerepresenteerd met fysieke eigenschappen als rimpels en kort haar, zijn ze alle drie gekleed in een jurk of een rok met blouse en hebben ze tevens een blanke huidskleur. Op gebied van levenssituatie heeft geen van de drie personages een levenspartner, wonen alle drie de personages zelfstandig en hebben alle personages een jonger persoon dat ze komt bezoeken: een knecht of een kleinkind. De handelingen van de personages zijn actief in termen van onderneming; alle drie de personages begeven zich meermaals buitenshuis en ondernemen verschillende activiteiten. Bovendien zijn alle drie de personages gestructureerd rondom de activiteit van het overbrengen van een levensles of moraal. In de drie Nederlandse kindertelevisieseries worden een aantal aspecten en kernmerken herhaaldelijk gebruikt waarmee van de oudere vrouw op gebied van uiterlijk, levenssituatie en handelingsvermogen stereotype lijkt te worden gerepresenteerd dat binnen verschillende historische contexten wordt toegepast.

Conclusie

In dit onderzoek is de representatie van oudere vrouwen binnen de geschiedenis van Nederlandse televisie geobserveerd. In dit onderzoek is een cultureel, historisch perspectief toegepast op een specifiek gedeelte van de Nederlandse televisiehistoriografie: de cultureel, historische representatie van oudere vrouwen met een centrale rol binnen kindertelevisieseries uitgezonden op de publieke omroep.¹¹⁵

Door middel van een semiotische analyse met oog voor de historische context is binnen dit onderzoek de representatieve constructie van oudere vrouwen binnen drie Nederlandse kindertelevisieseries onderzocht. Daarbij werd de volgende vraag gehanteerd: "Op welke wijze passen representaties binnen Nederlandse kindertelevisieseries in ideologieën over oudere vrouwen?" Daarbij is voor zowel de denotatie als de connotatie steeds gefocust op de drie voornaamste aspecten van de representatieve constructie: ideologie, representatieve gebruiken en stereotypering. Op deze wijze werd een gedetailleerd beeld van elk individueel programma omtrent de representatie van de oudere vrouw geschetst, konden deze op gegronde wijze worden vergeleken en werd een historische ontwikkeling onderzocht.¹¹⁶

Concluderend vormen de representaties binnen Nederlandse kindertelevisieseries enerzijds een bevestiging en anderzijds een verwerping van de Westerse ideologieën omtrent oudere vrouwen binnen de historische contexten. Individueel leveren de drie Nederlandse kindertelevisieseries een genuanceerd beeld op; ideologieën omtrent de representatie van de oudere vrouw zijn niet enkel positief of negatief toegepast, maar een mengvorm van beide. Zo is *V-B* enerzijds niet betrokken tot de samenleving en is zij anderzijds een zelfstandige, goedaardige heks. Daarnaast is *O-F* enerzijds een

---

¹¹⁵ Daardoor wordt voorbij gegaan aan eerder historiografisch onderzoek dat zich voornamelijk richt op televisie in het algemeen en bovendien steeds dezelfde programma's en elementen belicht. Deze constatering werd in het theoretische kader belicht door Gomery en Bignell.

Gomery, "Rethinking Television Historiography," 23-25.

Bignell, "Citing the Classics," 29-31, 36-37.

¹¹⁶ In dit onderzoek zijn twee beweringen/theorieën gecombineerd: enerzijds de theorie van Roland Barthes over het onderscheid tussen denotatie en connotatie, en anderzijds de noodzaak tot het onderzoeken van teksten vanuit een historisch perspectief zoals Lyn Spigel en John Ellis betogen. Barthes, "Rhetoric of the Image," 33-34.

Spigel, "From the dark ages to the golden age," 16-19.

Ellis, "Is It Possible to Construct a Canon of Television Programmes," 15-20.

zelfstandige, actieve en geëngageerde vrouw en vormt anderzijds een overdrijving van positieve eigenschappen als actief en zorgzaam een spottende ondertoon en ridiculisering van oudere vrouwen. Ten derde is *O-H* enerzijds een actieve, zelfstandige vrouw met een plaats van waarde binnen de samenleving, en wordt zij anderzijds gepresenteerd als passief en gek. Gezamenlijk wijzen de drie programma's daarentegen op een positieve ontwikkeling van ideologische visies binnen de representaties, wanneer de representaties worden vergeleken: van een oudere vrouw als ondergeschikt en onwaardig, naar waardevolle leden van de samenleving.

Op gebied van representatie gebruiken vormen de Nederlandse kindertelevisieseries een bevestiging en een afwijking van representatie gebruiken omtrent oudere vrouwen. Binnen de drie historische contexten is een onderrepresentatie van oudere vrouwen binnen media geconstateerd.¹¹⁷ Hoewel er binnen dit onderzoek geen aandacht is voor de totale frequentie van representaties van oudere vrouwen in televisieprogramma's, wordt de onderrepresentatie van oudere vrouwen als hoofdpersonage met slechts een drietal series binnen de Nederlandse televisiegeschiedenis bevestigd. Daarnaast wordt de positieve ontwikkeling van representatie gebruiken van personages, belicht in het theoretische kader, bevestigd. Personages worden veelzijdiger en positiever geconstrueerd op basis van karakteristieken en eigenschappen; een ontwikkeling die in de context van de jaren 80 opkomt en zich voortzet in de jaren 00.¹¹⁸ In de drie Nederlandse kindertelevisieseries worden *O-F* en *O-H* met meerdere en positievere eigenschappen en aspecten van emotie, activiteit en handelingen zijn geconstrueerd dan *V-B*. De oudere vrouwen binnen de drie Nederlandse series worden, in mijn interpretatie, door de historische contexten heen algeheel positiever gerepresenteerd, omdat er steeds meerdere, verschillende eigenschappen worden gebruikt, wat zorgt voor een veelzijdigheid van personages.

Anderzijds wijken de drie Nederlandse kindertelevisieseries af van representatie gebruiken in de drie contexten. In de drie Nederlandse kindertelevisieseries wordt de oudere vrouw gepositioneerd als hoofdpersonage met een dominant handelingsvermogen. Een positionering als hoofdpersonage is vanaf de context van de jaren 80 niet onmogelijk, maar behoort niet tot de dominante representatie gebruiken omtrent de oudere vrouw.¹¹⁹ De Nederlandse programma's vormen daarop dus een

---

¹¹⁷ Northcott, "Too Young, Too Old," 184.

Götz, "Gender in children's television worldwide," 7.

¹¹⁸ Hant, "Television's Mature Women," 15-18.

Vernon, "Media Stereotyping," 63-65.

Bell, "In Search of a Discourse on Aging," 306-310.

¹¹⁹ Lauzen en Dozier, "Recognition and Respect Revisited," 245-246.

Brennan, "The Contented and Developing Older Woman," 116-118.

uitzondering. De drie Nederlandse kindertelevisieseries bevestigen een onderrepresentatie van oudere vrouwen en een ontwikkeling van het gebruik van meerdere, positievere eigenschappen voor personages, maar wijken positief af van de dominant gebruikte, ondergeschikte positionering van oudere vrouwen door de oudere vrouwen juist als zodanig te representeren.

Binnen de drie Nederlandse kindertelevisieseries kan zowel een afzwakking als een bevestiging van stereotypering worden onderscheiden. Enerzijds bevestigt *V-B* stereotyperingen van de oudere vrouw als eenzaam (enkel contact met haar knecht), fragiel (in haar moeizamere bewegingen) en onproductief (ze verricht geen arbeid ter productie van een goed of dienst) uit de jaren 60.¹²⁰ *O-F* en *O-H* vormen echter door een veelzijdigere, positievere, constructie van karaktereigenschappen een afzwakking van stereotypering: er is geen eenduidig beeld, maar een veelvoud aan mogelijke karaktereigenschappen van een ouder, vrouwelijk personage. Daarnaast hebben de personages, binnen de Nederlandse representatie van oudere vrouwen verschillende levensomstandigheden, activiteiten, handelingsvermogen en sociale statussen waardoor ze als minder stereotype kunnen worden beschouwd. Een minder stereotype representatie is een positieve ontwikkeling, omdat er niet enkel wordt uitgegaan van een vaststaande representatie, maar een diversiteit aan mogelijkheden wordt gebruikt.

Anderzijds hebben de drie Nederlandse personages overeenkomende eigenschappen op gebied van uiterlijk, levenssituatie en handelingsvermogen. De personages hebben allen kort krullend haar, rimpels, een blanke huidskleur en een kleding type met een rok en blouse of jurk. Ook wonen alle personages zelfstandig, hebben zij geen levenspartner en er komt regelmatig een jonger persoon op bezoek. Daarnaast zijn de personages actief buitenshuis en hebben zij een centrale functie binnen de serie. De Nederlandse representaties vormen daarmee een nuancering; stereotypering kan zowel een afzwakking vormen van eerdere stereotyperingen als een nieuw stereotype beeld construeren.

De representaties van de oudere vrouwen binnen de drie Nederlandse kindertelevisieseries bevestigen en verwerpen zowel aspecten van de ideologie, representatieve gebruiken en stereotyperingen binnen de desbetreffende historische contexten. De ontwikkeling van de representatie van oudere vrouwen geeft een genuanceerder beeld van de representatie van oudere vrouwen dan in veel, eerder

---

Robinson en Anderson, "Older Characters in Children's Animated Television Programs," 296-302.
Signorielli, "Aging on Television," 295-299.

¹²⁰ Daarmee lijkt een traditionele stereotypering van de oude vrouw, zoals Bisschop en Krause betogen vanuit een literatuuronderzoek, in stand te worden gehouden.

Bishop en Krause, "Depictions of Aging and Old Age," 92-93.

onderzoek werd aangetoond.¹²¹ De representaties van oudere vrouwen op de aspecten ideologie, representatieve gebruiken en stereotypering zijn namelijk niet volledig negatief of volledig positief, maar een mengvorm van beide. Deze ontwikkelen zich in een golfbeweging van zowel vooruitgang als terugval of stagnering door de geschiedenis.

Dit onderzoek geeft in tegenstelling tot eerder onderzoek een gedetailleerde, kwalitatieve analyse van de representatie van oudere vrouwen binnen televisie. Naast een focus op een onderbelichte context, Nederland, wordt ook een onderbelichte doelgroep en soort programma belicht: namelijk, de representatie van oudere vrouwen binnen specifiek kindertelevisieseries. Eerder onderzoek is voornamelijk kwantitatief en gericht op de representatie van oudere vrouwen binnen algemene televisie of literatuur. Om een representatie te kunnen begrijpen is het echter noodzakelijk de kwalitatieve constructie te begrijpen, voordat conclusies over de kwantiteit op gegronde wijze kunnen worden gemaakt. Bovenal toont dit onderzoek een gedetailleerde blik op de constructie en betekenis van de representatie van oudere vrouwen binnen een historische, culturele context, welke vaak lijkt te worden 'vergeten.' Representaties worden geconstrueerd, binnen een context, op basis van ideologische visies, bestaande representatieve praktijken en stereotypingen. Zonder een gedetailleerde blik op deze aspecten, zoals in dit onderzoek wel wordt gehanteerd, kan een representatie nooit volledig juist worden begrepen. Dit onderzoek vormt een aanvulling, door een focus op een onderbelichte context, doelgroep en soort programma, en verbetering van eerder onderzoek door een kwalitatief perspectief op de constructieve basis van representaties te gebruiken.

Naast een aantal positieve aspecten heeft dit onderzoek ook tekortkomingen. In dit onderzoek werd slechts één context, Nederland, gebruikt. Om conclusies te trekken over de representatie van oudere vrouwen binnen media moeten echter meerdere contexten naast elkaar worden onderzocht. Daarnaast is binnen dit onderzoek gericht op slechts drie programma's waarin de oudere vrouw een centrale rol heeft. Over de gehele representatie van oudere vrouwen binnen Nederlandse televisieprogramma's kunnen daarom geen conclusies worden getrokken. Het doel van dit onderzoek was echter niet het volledig onderzoeken van de Nederlandse media representatieve praktijk rondom oudere vrouwen in Nederland, maar het verkrijgen van een gedetailleerd begrip van een gedeelte van deze representatieve praktijk: namelijk, de historisch, culturele constructie van de representatie van oudere vrouwen met een centrale rol binnen Nederlandse kindertelevisieseries.

Om de representatie van oudere vrouwen binnen televisie volledig te kunnen

---

¹²¹ Dit onderzoek geeft een genuanceerder beeld over de representatie van oudere vrouwen, dan binnen eerder onderzoek, besproken in het theoretische kader, werd betoogd.

begrijpen is toekomstig onderzoek hard nodig. De representatie omtrent oudere vrouwen zou dan moeten worden onderzocht binnen andere contexten: andere Westerse landen dan Amerika en het Verenigd Koninkrijk en niet-westerse landen. Om dezelfde reden zouden andere programmagenres en programma's gericht op andere doelgroepen moeten worden onderzocht. Bovendien moeten de representatie worden belicht vanuit andere perspectieven op televisie en methoden van onderzoek: de productie en receptie. Vervolgonderzoek zou zich dus moeten richten op een verbreding in onderzochte contexten, soorten programma's, doelgroepen en perspectieven, om het totale begrip van de representatie van oudere vrouwen te vergroten.

Voor de kinderen van gister, de volwassenen van nu en de ouderen van de toekomst: een beeld van oudere vrouwen wordt op jonge leeftijd gevormd, wordt volwassen gespiegeld, en oud bekritiseerd. Construeer het positief!

Bibliografie

- Aronoff, Craig. "Old Age in Prime Time". *Journal of Communication* 24, nr. 4 (1 december 1974): 86–87. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1974.tb00412.x>
- Barthes, Roland. "Rhetoric of the Image". In *Roland Barthes: Image, Music, Text*, vertaald door Stephen Heath, 32–51. London: Fontana Press, 1977.
- Beeld en Geluid. "Collectie." Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018, <https://www.beeldengeluid.nl/collectie>
- Beeld en geluid. "Vrouwtje Bezemsteel." Wiki. Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018. https://wiki.beeldengeluid.nl/index.php/Vrouwtje_Bezemsteel
- Beeld en Geluid. "Oma Fladder." Wiki. Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018. https://wiki.beeldengeluid.nl/index.php/Oma_Fladder
- Beeld en Geluid. "Oma Hondje." Wiki. Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018. https://wiki.beeldengeluid.nl/index.php/Oma_Hondje
- Bell, John. "In Search of a Discourse on Aging: The Elderly on Television." *The Gerontologist* 32, nr. 3 (1 juni 1992): 305–311. <https://doi.org/10.1093/geront/32.3.305>.
- Brennan, Zoe. "The Contented and Developing Older Woman". In *The Older Woman in Recent Fiction*, 110–33. McFarland, 2004.
- Berry, Gordon L., Joy Keiko Asamen, en Peter Kovaric. "Television, the Portrayal of the Elderly, and Children's Attitudes." In *Children and Television*, 243–54. SAGE, 1993.
- Bignell, Jonathan. "Citing the Classics: Constructing British Television Drama History in Publishing and Pedagogy". In *Re-viewing Television History: Critical Issues in Television History*, onder redactie van Helen Wheatley, 27–39. Londen en New York: I.B. Tauris, 2007.
- Bishop, James M., en Daniel R. Krause. "Depictions of Aging and Old Age on Saturday Morning Television." *The Gerontologist* 24, nr. 1 (1 februari 1984): 91–94. <https://doi.org/10.1093/geront/24.1.91>
- Bordwell, David, en Kristin Thompson. *Film Art: An Introduction*. 11de dr. New York: McGraw-Hill Education, 2016.
- Carah, Nicholas, en Eric Louw. "Meaning, Representation and Power." In *Media and Society: Production, Content and Participation*. Los Angeles: SAGE Publications, 2015.
- Carmichael, Carl W. "Communication and gerontology: Interfacing disciplines". *Western Speech Communication* 40, nr. 2 (1 augustus 1976): 121–29. <https://doi.org/10.1080/10570317609373894>

- Clark, Roger, Jessica Guilmain, Paul Khalil Saucier, en Jocelyn Tavarez. "Two Steps Forward, One Step Back: The Presence of Female Characters and Gender Stereotyping in Award-Winning Picture Books Between the 1930s and the 1960s." *Sex Roles* 49, nr. 9 (1 november 2003): 439–49.
<https://doi.org/10.1023/A:1025820404277>
- Cuddy, Amy J. C., Michael I. Norton, en Susan T. Fiske. "This Old Stereotype: The Pervasiveness and Persistence of the Elderly Stereotype." *Journal of Social Issues* 61, nr. 2 (1 juni 2005): 267–85. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00405.x>
- Dellmann-Jenkins, Mary, en Lisa Yang. "The Portrayal of Older People in Award-winning Literature for Children." *Journal of Research in Childhood Education* 12, nr. 1 (1 december 1997): 96–100. <https://doi.org/10.1080/02568549709594720>
- Donlan, Dan. "The Negative Image of Women In Children's Literature". *Elementary English* 49, nr. 4 (1972): 604–611.
- Ellis, John. "Is It Possible to Construct a Canon of Television Programmes? Immanent Reading versus Textual-Historicism". In *Re-Viewing Television History: Critical Issues in Television History*, onder redactie van Helen Wheatley, 15–26. Londen en New York: I.B. Tauris, 2007.
- Fickers, Andreas. "Op zoek naar televisie." In *Een eeuw van beeld en geluid: Cultuurgeschiedenis van Radio en Televisie in Nederland*, geredigeerd door Bert Hogenkamp, Sonja de Leeuw en Huub Wijfjes, 104-148. Hilversum: Stichting Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, 2012.
- Gerbner, George, en Nancy Signorielli. "Women and Minorities in Television Drama, 1969-1978", 29 oktober 1979. 3-67. Philadelphia: Pennsylvania University Annenberg School of Communications. <https://eric.ed.gov/?id=ED185178>
- Gomery, Douglas. "Rethinking Television Historiography". *Film & History: An Interdisciplinary Journal of Film and Television Studies* 30, nr. 2 (2000): 17–28.
- Gooden, Angela M., en Mark A. Gooden. "Gender Representation in Notable Children's Picture Books: 1995–1999". *Sex Roles* 45, nr. 1 (1 juli 2001): 89–101.
<https://doi.org/10.1023/A:1013064418674>
- Götz, M., Hofmann, O., Brosius, H.B., Carter, C., Chan, K., Donald, S.H., Fischerkeller, J., e.a. "Gender in children's television worldwide: Results from a media analysis in 24 countries." *Television* 21, nr. E (2008): 4–9.
- Hall, Stuart. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Londen: SAGE Publications, 1997.
- Hant, Myrna. "Television's Mature Women: A Changing Media Archetype: From Bewitched to the Sopranos." UCLA: Center for the Study of Women. (1 januari 2007): 1–19.

- Henneberg, Sylvia. "Moms do badly, but grandmas do worse: The nexus of sexism and ageism in children's classics." *Journal of Aging Studies* 24, nr. 2 (1 april 2010): 125–134. <https://doi.org/10.1016/j.jaging.2008.10.003>
- Janelli, Linda M. "Depictions of Grandparents in Children's Literature." *Educational Gerontology* 14, nr. 3 (1 januari 1988): 193–202. <https://doi.org/10.1080/0380127880140303>
- Ketelaar, Eric. "Tacit Narratives: The Meanings of Archives". *Archival Science* 1, nr. 2 (1 juni 2001): 131–141. <https://doi.org/10.1007/BF02435644>
- Kubey, Robert W. "Television and Aging: Past, Present, and Future". *The Gerontologist* 20, nr. 1 (1 februari 1980): 16–35. <https://doi.org/10.1093/geront/20.1.16>
- Lauzen, Martha M., en David M. Dozier. "Recognition and Respect Revisited: Portrayals of Age and Gender in Prime-Time Television." *Mass Communication and Society* 8, nr. 3 (1 juli 2005): 241–256. https://doi.org/10.1207/s15327825mcs0803_4
- Leifer, Aimee Dorr, Neal Gordon, en Sherryl Browne Graves. "Children's Television More than Mere Entertainment." *Harvard Educational Review* 44, nr. 2 (1 juli 1974): 213–45. <https://doi.org/10.17763/haer.44.2.v16n517043430727>
- Lemish, Dafna, Muhlbauer, Varda. "'Can't Have it All': Representations of Older Women in Popular Culture." *Women & Therapy* 35, nr. 3–4 (1 juli 2012): 165–180. <https://doi.org/10.1080/02703149.2012.684541>
- Magnum, Theresa. "Little Women: The Aging Female Character in Nineteenth-Century British Children's Literature." In *Figuring Age*, door Nancy Miller, Mary Russo, Margaret Gullette, Susan Squir, Stephen Katz, Teresa Brennan, Kathleen Woodward. geredigeerd door Kathleen Woodward, 59–87. Bloomington en Indianapolis: Indiana University Press, 1999.
- Meadows, Rita E., en H. Thompson Fillmer. "Depictions of Aging in Basal Readers of the 1960s and 1980s." *Educational Gerontology* 13, nr. 1 (1 januari 1987): 85–100. <https://doi.org/10.1080/0380127870130107>
- Moseley, Rachel, en Helen Wheatley. "Is Archiving a Feminist Issue? Historical Research and the Past, Present, and Future of Television Studies". *Cinema Journal* 47, nr. 3 (2008): 152–158.
- Noordegraaf, Julia. "Who Knows Television? Online Access and the Gatekeepers of Knowledge". *Critical Studies in Television* 5, nr. 2 (1 september 2010): 1–19. <https://doi.org/10.7227/CST.5.2.3>
- Northcott, Herbert C. "Too Young, Too Old—Age in the World of Television." *The Gerontologist* 15, nr. 2 (1 april 1975): 184–186. <https://doi.org/10.1093/geront/15.2.184>
- NPO. "Meerjaren begroting 2011-2015." Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018. <https://over.npo.nl/download/nl/28>

- NPO. "Meerjarenbegroting 2015-2019." Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018.
<https://over.npo.nl/download/nl/24>
- NPO. "Missie en Taken." Organisatie. Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018.
<https://over.npo.nl/organisatie/wie-zijn-wij/missie-en-taken>
- NPO. "Terugblik 2013." Laatst geraadpleegd op 21 oktober 2018.
<https://over.npo.nl/download/nl/17>
- Pecora, Norma. "The Changing Face of Children's Programming." In *Thinking Outside the Box: A Contemporary Television Genre Reader*, geredigeerd door Gary R. Edgerton en Brian Geoffrey Rose, 91–110. University Press of Kentucky, 2005.
- Peterson, Sharyl Bender, en Mary Alyce Lach. "Gender Stereotypes in Children's Books: their prevalence and influence on cognitive and affective development." *Gender and Education* 2, nr. 2 (1 januari 1990): 185–197.
<https://doi.org/10.1080/0954025900020204>
- Robinson, Tom, en Caitlin Anderson. "Older Characters in Children's Animated Television Programs: A Content Analysis of Their Portrayal." *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 50, nr. 2 (1 juni 2006): 287–304.
https://doi.org/10.1207/s15506878jobem5002_7
- Robinson, James D., en Thomas Skill. "The invisible generation: Portrayals of the elderly on prime-time television." *Communication Reports* 8, nr. 2 (1 juni 1995): 111–19.
<https://doi.org/10.1080/08934219509367617>
- Rowe, Kathleen. *The Unruly Woman: Gender and the Genres of Laughter*. University of Texas Press, 2011.
- Rozario, Rebecca-Anne C. Do, en Deb Waterhouse-Watson. "Beyond Wicked Witches and Fairy Godparents: Ageing and Gender in Children's Fantasy on Screen." In *Ageing, Popular Culture and Contemporary Feminism: Harleys and Hormones*, geredigeerd door Imelda Whelehan en Joel Gwynne, 233–47. London: Palgrave Macmillan UK, 2014. https://doi.org/10.1057/9781137376534_16
- Saussure, Ferdinand de. "The Object of Linguistics." In *Course in General Linguistics*, geredigeerd door Perry Meisel en Haun Saussy, vertaald door Wade Baskin, 7–18. Columbia University Press, 2011.
- Selm, M. van, G. J. Westerhof, en B. de Vos. "Competent en veelzijdig." *Tijdschrift voor Gerontologie en Geriatrie* 38, nr. 2 (1 april 2007): 51–58.
<https://doi.org/10.1007/BF03074828>
- Signorielli, Nancy. "Aging on Television: Messages Relating to Gender, Race, and Occupation in Prime Time." *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 48, nr. 2 (1 juni 2004): 279–301. https://doi.org/10.1207/s15506878jobem4802_7

- Smelik, Anneke. "Over effectief beeldvormen." In *Effectief Beeldvormen: Theorie, Analyse en praktijk van beeldvormingsprocessen*, 2-210. Assen: Van Gorcum, 1999.
- Spigel, Lynn. "From the dark ages to the golden age: women's memories and television reruns." *Screen* 36, nr. 1 (1995):16-33.
- Stokes, Jane. "Chapter three: Analysing Media and Cultural Texts." In *How To do Media and Cultural Studies*. London, United Kingdom: SAGE Publications, 51-97. 2002. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/uunl/detail.action?docID=254804>
- Tibbitts, Clark. "Can We Invalidate Negative Stereotypes of Aging?" *Gerontologist* 19, nr. 1 (februari 1979): 10-20.
- Vasil, Latika, en Hannelore Wass. "Portrayal of the Elderly in the Media: A Literature Review and Implications for Educational Gerontologists." *Educational Gerontology* 19, nr. 1 (1 januari 1993): 71-85. <https://doi.org/10.1080/0360127930190107>
- Vernon, JoEtta A., MS, J. Allen Williams Jr PhD, Terri Phillips MA, en Janet Wilson MS. "Media Stereotyping: A Comparison of the Way Elderly Women and Men Are Portrayed on Prime-Time Television." *Journal of Women & Aging* 2, nr. 4 (21 februari 1991): 55-68. https://doi.org/10.1300/J074v02n04_05
- White, Rosie. "Funny Old Girls: Representing Older Women in British Television Comedy". In *Ageing, Popular Culture and Contemporary Feminism: Harleys and Hormones*, onder redactie van Imelda Whelehan en Joel Gwynne, 155-71. London: Palgrave Macmillan UK, 2014. https://doi.org/10.1057/9781137376534_11

Audiovisuele Bronnenlijst

Archief: Het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid
te Hilversum

Zoekmachine: Immix, binnen het archief zelf

Afleveringen:

- Alle afbeeldingen binnen dit onderzoek zijn stils uit de desbetreffende bekeken afleveringen en worden weergegeven met de exacte tijd binnen de aflevering.
- Verificatie voor het gebruik van het materiaal voor een bachelor thesis: Bas Agterberg.

Vrouwtje Bezemsteel

Vrouwtje Bezemsteel, geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink, geschreven door Henk Meijer. VPRO, 1964-1967.

- Aflevering 1
Vrouwtje Bezemsteel. "Prins Langneus." Geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink. Geschreven door Henk Meijer. 00:05:25:00. AVRO, 28 oktober 1964.
  - Stils
    - Afbeelding 2: 00:16:34:15
    - Afbeelding 4: 00:17:36:07
- Aflevering 7
Vrouwtje Bezemsteel. "De edelman en de muzikant." Geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink. Geschreven door Henk Meijer. 00:08:05:00. AVRO, 12 mei 1965.
  - Stils
    - Afbeelding 1: 00:05:40:16
    - Afbeelding 3: 00:06:16:07
    - Afbeelding 6: 00:08:14:14
- Aflevering 15
Vrouwtje Bezemsteel. "Het meisje in de spiegel." Geregisseerd door Bram van Erkel en Anneke Hoog Antink. Geschreven door Henk Meijer. 00:09:17:18. AVRO, 9 juni 1966.
  - Stils
    - Afbeelding 5: 00:41:02:20

Oma Fladder

Oma Fladder. Geregisseerd door Anneke Hoog Antink. Geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. AVRO, 1984-1985.

- Aflevering 1

Oma Fladder. "Taartjes eten." Geregisseerd door Anneke Hoog Antink.

Geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. 00:11:50:07.

AVRO, 5 januari 1984.

▪ Stils

- Afbeelding 7: 00:04:28:14
- Afbeelding 10: 00:20:50:24
- Afbeelding 11: 00:03:22:01
- Afbeelding 12: 00:12:15:19

- Aflevering 6

Oma Fladder. "Een vies schaap." Geregisseerd door Anneke Hoog Antink.

Geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. 00:10:05:10. AVRO, 3 februari 1984.

▪ Stils

- Afbeelding 8: 00:02:30:19
- Afbeelding 13: 00:10:49:07

- Aflevering 12

Oma Fladder. "De zielepoot." Geregisseerd door Anneke Hoog Antink.

Geschreven door Burny Bos en Hetty Heyting. 00:12:57:00. AVRO, 8 juli 1985.

▪ Stils

- Afbeelding 9: 00:04:09:11

Oma Hondje

Oma Hondje. Geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. VPRO, 2001-2007.

- Aflevering 1

Oma Hondje. "Hondje is kwijt." Geregisseerd en geschreven door Frans Lasès.

00:21:00:14. VPRO, 7 oktober 2001.

▪ Stils

- Afbeelding 18: 09:08:03:00
- Afbeelding 19: 09:03:31:17
- Afbeelding 20: 08:59:53:02

- Aflevering 8

Oma Hondje. "Slaap zacht." Geregisseerd en geschreven door Frans Lasès.

00:21:05:02. VPRO, 7 juli 2007.

▪ Stils

- Afbeelding 14: 00:13:43:16

- Afbeelding 15: 00:02:07:10
  - Afbeelding 16: 00:13:19:12
  - Afbeelding 17: 00:13:14:23
  - Afbeelding 21: 00:21:36:21
- Aflevering 16
- *Oma Hondje*. "Bonbons." Geregisseerd en geschreven door Frans Lasès. 00:21:13:19. VPRO, 29 augustus 2007.

Bijlage 1: Verklaring intellectueel eigendom

Verklaring Intellectueel Eigendom

De Universiteit Utrecht definieert plagiaat als volgt:

Plagiaat is het overnemen van stukken, gedachten, redeneringen van anderen en deze laten doorgaan voor eigen werk.

De volgende zaken worden in elk geval als plagiaat aangemerkt:

- het knippen en plakken van tekst van digitale bronnen zoals encyclopedieën of digitale tijdschriften zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het knippen en plakken van teksten van het internet zonder aanhalingstekens en verwijzing;
- het overnemen van gedrukt materiaal zoals boeken, tijdschriften of encyclopedieën zonder aanhalingstekens of verwijzing;
- het opnemen van een vertaling van teksten van anderen zonder aanhalingstekens en verwijzing (zogenaamd "vertaalplagiaat");
- het parafraseren van teksten van anderen zonder verwijzing. Een parafrase mag nooit bestaan uit louter vervangen van enkele woorden door synoniemen;
- het overnemen van beeld-, geluids- of testmateriaal van anderen zonder verwijzing en zodoende laten doorgaan voor eigen werk;
- het overnemen van werk van andere studenten en dit laten doorgaan voor eigen werk. Indien dit gebeurt met toestemming van de andere student is de laatste medeplichtig aan plagiaat;
- het indienen van werkstukken die verworven zijn van een commerciële instelling (zoals een internetsite met uittreksels of papers) of die al dan niet tegen betaling door iemand anders zijn geschreven.

Ik heb bovenstaande definitie van plagiaat zorgvuldig gelezen en verklaar hierbij dat ik mij in het aangehechte BA-eindwerkstuk niet schuldig gemaakt heb aan plagiaat.

Tevens verklaar ik dat dit werkstuk niet ingeleverd is/zal worden voor een andere cursus, in de huidige of in aangepaste vorm.

Naam: Iris Stecker

Studentnummer: 5977407

Plaats: Pynacker

Datum: 07-03-2019

Handtekening:

Bijlage 2: Het denotatie analysemodel

Vrouwtje bezemsteel 1964-1966

Algemene aspecten	Aflevering 1	Aflevering 7	Aflevering 15
Zoekterm	Vrouwtje Bezemsteel	Vrouwtje Bezemsteel	Vrouwtje Bezemsteel
Type	Video	Video	Video
Titel	Prins Langneus	De edelman en de muzikant	'Meisje in de spiegel' (geen titel in archief opgenomen, maar dit is de titel van het verhaaltje)
Datum van uitzending	28 oktober 1964	12 mei 1965	9 juni 1966
Duur	00:05:25:00	00:08:05:00	00:09:17:18
Zender	AVRO	AVRO	AVRO
Beeldende aspecten			
Intern			
Kleding (soort en stijl)	<i>Vrouwtje Bezemsteel</i> draagt een simpele, oubollige stijl kleding: een lichte, lange, geruite rok met een donkere blouse en wollige omslagdoek. Daarnaast draagt <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> donkere, leren enkellaarsjes, heeft ze een ronde bril op het	Idem.	Idem.

	puntje van haar neus en een donker jagershoedje op.		
Haardracht (kleur en styling)	Kort krullend licht haar (grijs). Opgestoken in een platte knot in de nek.	Idem.	Idem.
Geschatte leeftijd	60+	60+	60+
Postuur	Volslank postuur, licht gekromde houding.	Idem.	Idem.
Huidskleur	Blank	Idem.	Idem.
Emotie	Opgewekt	Opgewekt en vrolijk -> zingend	Ontevreden, want ze wil naar beneden. Blij en opgewekt, want ze heeft net gevlogen.
Beweging	<i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> komt uit de lucht aanvliegen en land met een plof op het dak. <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> loopt licht schuifelend, met ondersteuning van een stok, maar redelijk vlot.	Roerend, lopend, zittend. <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> loopt een beetje schuifelend, maar redelijk vlot.	<i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> loopt licht schuifelend, maar redelijk vlot.
Attributen	Bezemsteel Bril & hoed	Toverketel Bril	Bezemsteel Hoedje & bril

	Glazenbol Stok (om mee te lopen) Raaf in een kooi	Bezemsteel Glazenbol Raaf in een kooi	Toverstokje Raaf in een kooi Glazen bol
Kleurgebruik	Zwart/wit Enkel verschillen tussen donker en licht zijn te zien.	Idem.	Idem.
Setting (plaats, decor en aankleding)	Houten huisje in het bos met bloembakken voor het raam. Buiten staan twee konijnenhokken en ligt stro op de grond. Het is niet spik & span aangeveegd. <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> land op het rieten dak van het huisje. Het interieur is minimalistisch; een houten tafel en twee houten stoelen, een houten kastje en een schouw met kelkjes, tinnen borden en wat potten en pannen. 00:19:04:23	Binnen in het huisje van <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> 00:06:15:11	Op het rieten dak van het huisje. Binnen in het huisje van <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> . 00:37:05:22 00:40:32:02
Overig	<i>Vrouwtje Bezemsteel</i>	<i>Vrouwtje Bezemsteel</i>	Bij deze video is de intro:

	<p>maakt zelf opmerkingen over haar leeftijd: "En dat op mijn leeftijd."</p> <p>Ook noemt ze zichzelf herhaaldelijk een heks: "Ik ben tenslotte een heks."</p> <p>Het verhaal dat <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> vertelt zit niet in deze video.</p>	<p>neemt Sam Pardoës in de maling: Ze is gevallen op een wolk toen haar bezemsteel brak tijdens het vliegen. Toen is ze maar gaan liften met een vliegtuig.</p>	<p><i>Vrouwtje Bezemsteel</i> is "een oude toverheks," houdt van toveren en veranderd zichzelf wel eens in een wit konijn.</p> <p><i>Vrouwtje Bezemsteel</i> heeft het over vroeger. Dit kan worden geïnterpreteerd als een verwijzing naar haar oudere leeftijd.</p>
Extern			
Sociale status	<p>De positie van <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> binnen de maatschappij is niet heel duidelijk: er is geen contact met andere mensen dan Sam Pardoës.</p> <p>De plaatsing van het huisje en haar levensstijl geven een</p>	<p>Wederom geen contact met andere mensen dan Sam Pardoës waardoor haar sociale status een interpretatie is.</p> <p><i>Vrouwtje Bezemsteel</i> heeft een hogere positie dan Sam. Hij is haar knecht, luistert</p>	<p>Wederom geen contact met andere mensen dan Sam Pardoës waardoor haar sociale status een interpretatie is.</p> <p><i>Vrouwtje Bezemsteel</i> heeft een hogere positie dan Sam. Hij is</p>

	<p>indicatie dat <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> in haar eentje in het bos woont, wat verder weg van de bewoonde wereld. Ze benoemd zelf dat ze een heks is, wat wellicht een indicatie is van een lage sociale status. Ook zou ze door haar simpele huisje en leven als heks weinig aanzien hebben in termen van macht of rijkdom.</p> <p>Wel staat <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> hoger op de sociale ladder dan Sam Pardoes. Zij is de protagoniste en Sam is haar knecht. Sam luistert naar haar en doet wat zij hem opdraagt.</p>	naar haar en doet wat ze opdraagt.	haar knecht, luistert naar haar en doet wat ze opdraagt.
Rol/functie	<i>Vrouwtje Bezemsteel</i> noemt zichzelf een heks, een rol.	<i>Vrouwtje Bezemsteel</i> is de protagoniste binnen de serie	<i>Vrouwtje Bezemsteel</i> is een heks en de protagoniste

	Daarnaast is ze de protagoniste binnen de serie en de vertelster van het verhaal in de aflevering. De aflevering draait om een verhaal met een levensles, aan de hand van haar bezigheden.	en de vertelster van het verhaal in de aflevering. De aflevering draait om een verhaal met een levensles, aan de hand van haar bezigheden.	binnen de serie. Zij is ook de vertelster. De aflevering draait om een verhaal met een levensles, aan de hand van haar bezigheden.
Handelingsvermogen	Protagoniste. <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> kan alle normale dingen om zichzelf te verzorgen in het huisje, maar kan ook vliegen en toveren. Wel heeft ze een knecht ter ondersteuning, gezelschap of voor het gemak. Dit kan worden geïnterpreteerd als een verwijzing naar haar ouder worden, ze kan niet alles meer zelf of lang.	Protagoniste. <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> kan koken, toveren en Sam commanderen. Wel heeft ze een knecht ter ondersteuning, gezelschap of voor het gemak. Dit kan worden geïnterpreteerd als een verwijzing naar haar ouder worden, ze kan niet alles meer zelf of lang.	Protagoniste. <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> kan zelfstandig door het huis bewegen en voor zichzelf zorgen. Daarnaast kan ze echter ook nog toveren en vliegen.
Motivatie	Vliegen: ter vervoer. <i>Vrouwtje Bezemsteel</i>	<i>Vrouwtje Bezemsteel</i> kookt heksenbrij, dat is	Vliegen: ter vervoer. <i>Vrouwtje Bezemsteel</i>

	vertelt een verhaal om een levensles duidelijk te maken (nieuwsgierigheid is niet goed). "Jij weet toch wat er met nieuwsgierige mensen gebeurt?"	haar lievelingskostje. Sam krijgt extra veel, omdat hij vrouwtje Bezemsteel voor de gek probeert te houden	tovert raaf om in een papegaai om hem een lesje te leren: ijdelheid is een zonde. <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> vertelt een verhaal om een levensles duidelijk te maken.
Activiteit	Vliegen (VB), klimmen door de schoorsteen (VB, met hulp van SP), verhaal vertellen (VB), Vliegen (VB).	Koken (VB), roeren (SP), tafeldekken (VB), borden verstopten (SP), borden terugtoveren (VB), eten.	Haar kammen (SP), Raaf in een spiegel laten kijken (SP), vliegen en landen op het dak (VB), ladder positioneren en bezem aanpakken (SP), Raaf veranderen in een papegaai (VB), Verhaal vertellen (VB), raaf terug veranderen (VB), wegvliegen (VB).
Chronologie	<ul style="list-style-type: none"> • Sam Pardoes roept 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vrouwtje Bezemsteel</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Sam kamt zijn haar

	<p><i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> komt aanvliegen en klimt door de schoorsteen. • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> vertelt een verhaal. • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> springt weer op haar bezem vanuit het raam en vliegt ze bij maneschijn. 	<p>roert in de ketel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sam komt binnen met hout voor het vuur. • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> vertelt over haar val. • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> kookt. • Sam moet roeren terwijl <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> de tafel dekt. • Sam verstopt de borden. • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> tovert ze terug. • <i>Vrouwtje</i> scheidt de borden vol. • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> vertelt een verhaal. • Borden worden nogmaals vol geschept. 	<p>en kijkt in de spiegel</p> <ul style="list-style-type: none"> • Sam laat raaf ook in de spiegel kijken • Raaf wordt ijdel • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> vliegt en land op het dak • Sam moet <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> naar beneden helpen • Raaf noemt <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> lelijk • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> verandert raaf in een papegaai • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> vertelt een verhaal • <i>Vrouwtje</i> <i>Bezemsteel</i> verandert raaf terug
--	---	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> <i>Vrouw</i> <i>Bezemsteel</i> springt uit het raam op haar bezem en vliegt weg
Perspectief	Vogel- & kikvorsperspectief	Vogel- & kikvorsperspectief	Voornamelijk kikvors perspectief

Oma Fladder AVRO 1984-1986

Algemene aspecten	Aflevering 1	Aflevering 6	Aflevering 12
Zoekterm	Oma Fladder	Idem.	Idem.
Type	Video	Video	Video
Titel	Taartjes eten	Een vies schaap	De zielepoot
Datum van uitzending	05-01-1984	09-02-1984	08-07-1985
Duur	00:11:50:07	00:10:05:10	00:12:57:00
Zender	AVRO	AVRO	AVRO
Beeldende aspecten			
Intern			
Kleding (soort en stijl)	Deftige stijl. Roze, lange jurk met mouwtjes. Roze jasje. Roze hakjes (mantelpakje). Hoed met bloemen. 00:03:01:04	Sportief. Blauw trainingspak en sportschoenen. 00:02:19:16	Artistiek. Groene jurk en rode blouse. Rode laarzen en gestreepte, rode/blauw/groene jas. 00:03:03:08
Haardracht (kleur en styling)	Kort, krullend blond haar. (Kan niet worden vastgezet). Licht, glimmende	Idem. Alleen oogschaduw is zichtbaar.	Idem.

	oogschaduw, zachte rouge en roze lippenstift.		
Geschatte leeftijd	60	60	60
Postuur	Normaal, slank.	Normaal, slank.	Normaal, slank.
Huidskleur	Blank	Idem.	Idem.
Emotie	Blij (kleindochter komt op bezoek). Opgewekt (gaan naar een restaurant).	Blij en opgewekt, want ze brengt tijd door met haar kleindochter. Teleurgesteld, want ze vinden een 'vies' onverzorgd schaap.	Blij, want de kleindochter is weer op bezoek. Teleurgesteld en opgewekt, want ze vinden een achtergelaten hond maar brengen hem naar een veilige plek. Schuldig, de hond is eigenlijk wel lief en kan bij oma wonen. Blij, want samen vieren ze kerst met de hond.
Beweging	<i>Oma Fladder</i> beweegt soepel en heeft een zeer actieve houding.	<i>Oma Fladder</i> beweegt heel soepel en heeft een actieve houding. Ze jogg zelfs op vlot tempo, kan nog gemakkelijk over een hek klimmen en stretchen.	<i>Oma Fladder</i> beweegt soepel en heeft een actieve houding met een vlot looptempo.
Attributen	<i>Oma Fladder</i> heeft een poes in huis evenals veel planten. Make-up Handtas	<i>Oma Fladder</i> heeft in deze aflevering geen attributen. Ze is enkel met haar	Er staat een kerstboom in huis die nog moet worden versierd. Een hond, genaamd Zielepoot.

	Koffie met slagroomtaartjes	kleindochter buiten. Wanneer ze het schaap wassen gebruiken ze zeep en een douche.	
Kleurgebruik	Het beeld is in kleur. Kleuren in het huis en van oma's kleding zijn pastelkleurig.	Idem. In deze aflevering zijn ook veel natuurlijke kleuren te zien (van de buitenomgeving).	Idem.
Setting (plaats, decor en aankleding)	Het huis van <i>Oma Fladder</i> : bloemetjes print, kanten gordijntjes en zachte, pasteltinten. Rieten stoelen en veel planten in het raamvenster. 00:02:34:02 Het restaurant: Witte tinten, grote toonbank/bar, ronde tafels en stoelen. Nette, schone uitstraling. 00:10:35:12	Huis van <i>Oma Fladder</i> : enkel de buitenkant is kort in beeld. Kanten gordijntjes hangen voor het raam met veel planten. Buiten: ze lopen door een dorpje met wat jaren 50 huisjes en een kerk. 00:03:33:12 De boerderij: groene weilanden, rommelig terrein, Schone, witte, volledig betegelde 'badkamer.' 00:08:04:23	Huis van <i>Oma Fladder</i> : idem als eerste aflevering, maar nu staat er ook een kerstboom. 00:03:02:03 Later bij het kerstdiner is het huisje versierd met meer kerstdecoraties in gouden en rode tinten. 00:12:59:07 Dorp: een net straatje met een paar winkels en donkere, kleinere huisjes. 00:04:34:15 Op een stukje grond bij een bouwplaats vinden ze een hond

			<p>aan een boom geknoopt. 00:05:00:04</p> <p>Asiel: er staan veel spullen achter de balie, mappen en dierenbenodigdheden. Het asiel is wat donkerder, met veel hokken. 00:07:37:03</p>
Overig	Van een levenspartner is geen aanwijzing.	<i>Oma Fladder</i> is een beetje gek, een schaap wassen is niet zo normaal. Maar ze krijgt het met overtuigingskracht wel voor elkaar.	Er is geen aanwijzing voor een levenspartner.
Extern			
Sociale status	<i>Oma Fladder</i> hecht veel waarde aan netheid in gedrag en voorkomen. Aan haar levensomstandigheden te zien lijkt <i>Oma Fladder</i> uit een middel tot hogere sociale klasse te komen.	In deze aflevering lijkt <i>Oma Fladder</i> uit een gemiddelde / hogere klasse te komen. Wat betreft voorkomen gaat ze in een joggingpak, maar wel met make-up de deur uit. Haar gedrag, tegen de boer, is dominant	<i>Oma Fladder</i> hecht waarde aan netheid in gedrag en voorkomen en spreekt ook net. Ze komt netter over dan de andere personen in de aflevering (de asielmedewerker en de bouwvakker). Deze andere personen luisteren naar oma en zijn

	Andere personen (o.a. de ober) luisteren en spreken haar zeker niet tegen.	en sociaal controlerend. De boer luistert, zonder zeuren, en ziet er bovendien onverzorgder uit wat een indicatie geeft dat <i>Oma Fladder</i> een hogere sociale positie heeft dan de boer.	wat onderdanig. <i>Oma Fladder</i> lijkt uit een gemiddelde/hogere sociale klasse te komen door haar voorkomen en de wijze waarop anderen op haar reageren.
Rol/functie	<i>Oma Fladder</i> is een nette dame en bovenal oma: ze zorgt voor, verwent en doet leuke dingen met haar kleindochter. Ze probeert haar kleindochter ook beschaafdheid, manieren en activiteiten bij te brengen. In deze aflevering betreft dit het eten van een taartje in een chic restaurant.	Idem. <i>Oma Fladder</i> leert indirect haar kleindochter goed voor dieren te zorgen en aan gezonde lichaamsbeweging te doen.	Idem. Daarnaast wordt <i>Oma Fladder</i> nu ook baasje van de hond.
Handelingsvermogen	<i>Oma Fladder</i> is heel actief en doet/kan alles nog zelf en is heel ondernemend.	<i>Oma Fladder</i> is heel actief en ondernemend. Ze gaat met gemak een rondje joggen en is veel sneller	<i>Oma Fladder</i> is heel actief en ondernemend. Bovendien krijgt ze alles voor elkaar bij

	<p>Het feit dat ze met de taxi naar het restaurant gaat in plaats van te lopen is te wijten aan het feiten dat ze als nette dames op pad willen gaan.</p>	<p>dan haar kleindochter. Daarnaast krijgt oma veel voor elkaar, de boer luistert en gehoorzaamd aan haar plan.</p>	<p>andere mensen; ze luisteren naar haar.</p>
Motivatie	<p><i>Oma Fladder</i> wil graag netjes een taartje eten, daarom gaan ze naar een restaurant. De ober krijgt ook een taartje, omdat hij deze volgens oma ook wel lust.</p>	<p><i>Oma Fladder</i> gaat een rondje joggen met haar kleindochter, omdat dat gezond is. Het schaap moet worden gewassen, omdat oma het er vies uit vindt zien.</p>	<p><i>Oma Fladder</i> gaat kerstboodschappen doen met haar kleindochter, omdat ze samen een kerstdineetje houden. Ze brengen de hond naar het asiel, omdat deze zielig, koud en alleen is achtergelaten. Uiteindelijk nemen ze de hond mee naar huis, omdat ze hem nu zelf in het asiel hebben achtergelaten.</p>
Activiteit	<p><i>Oma Fladder</i> doet open voor haar kleindochter. Ze geeft de planten water en maakt zich daarna klaar om een taartje te gaan eten in een</p>	<p><i>Oma Fladder</i> en haar kleindochter joggen samen. 00:02:07:24. Daarna rusten ze even in het gras en zien ze een vies schaap. Ze lopen naar het schaap en</p>	<p><i>Oma Fladder</i> en haar kleindochter drinken een kopje thee. Daarna gaan ze kerstboodschappen doen. Ze zien op straat een hond aan een paal gebonden en brengen deze</p>

	<p>restaurant. Oma belt een taxi en maakt zich op. Samen met haar kleindochter, en de ober, eet oma een taartje en nog eentje in het restaurant.</p>	<p>overtuigen de boer dat het moet worden gewassen, wat ze gezamenlijk doen.</p>	<p>naar het asiel, omdat hij is achtergelaten. Nadat ze hem zelf hebben achtergelaten, bedenken ze zich en nemen ze de hond mee naar huis. Samen vieren ze kerst met een pannenkoekendiner.</p>
Chronologie	<p>De aflevering is op chronologische volgorde geordend.</p> <p><i>Oma Fladder</i> en haar kleindochter gaan een taartje eten in een restaurant. Ze maken zich klaar, waarna ze met een taxi vertrekken. In het restaurant eten ze een taartje en later nog eentje.</p>	<p>De aflevering is op chronologische volgorde geordend.</p> <p><i>Oma Fladder</i> en haar kleindochter zijn aan het joggen. Wanneer ze even rusten zien ze een vies schaap. Dat schaap gaan ze wassen met de boer.</p>	<p>De aflevering is op chronologische volgorde geordend.</p> <p><i>Oma Fladder</i> en haar kleindochter drinken thee en maken een boodschappenlijstje. Daarna gaan ze boodschappen doen en brengen ze een achtergelaten hond naar het asiel. De hond halen ze op en samen vieren ze kerst met een diner.</p>
Perspectief	Vogel & kikvors afwisselend.	Idem.	Idem.

Algemene aspecten	Aflevering 1	Aflevering 8	Aflevering 16
Zoekterm	Oma Hondje	Oma Hondje	Oma Hondje
Type	Video	Video	Video
Titel	- Niet bekend	- Niet bekend	- Niet bekend
Datum van uitzending	07-10-2001	07-07-2007	29-08-2007
Duur	00:21:00:14	00:21:05:02	00:21:13:19
Zender	VPRO	VPRO	VPRO
Beeldende aspecten			
Intern			
Kleding (soort en stijl)	Simpel en oubollig met wat kleur. <i>Oma Hondje</i> draagt een lichtblauwe blouse, rode rok met witte stippen, een paars jasje met witte biesjes, een paars sjaaltje, witte schoenen met strikjes in de vorm van muizen, heeft een rode bril en zwarte kanten handschoentjes. <i>Oma Hondje</i> heeft altijd iets op haar hoofd, dit wisselt.	Idem.	Idem.
Haardracht (kleur en styling)	Licht grijs, krullend haar. <i>Oma Hondje</i> draagt altijd iets op haar hoofd: in deze aflevering een theekopje met schotel. De kleur	Idem. In deze aflevering draagt <i>Oma Hondje</i> een theekopje met schotel als	Idem. In deze aflevering draagt <i>Oma Hondje</i> een theekopje met schotel en een rode

	wisselt in verschillende shots.	hoofddekseel. De kleur van het kopje en de schotel wisselt in verschillende shots	baret op haar hoofd.
Geschatte leeftijd	67	67	67
Postuur	Fors, <i>Oma Hondje</i> heeft een ronde buik en hele dunne benen.	Idem.	Idem.
Huidskleur	Blank	Blank	Blank
Emotie	<i>Oma Hondje</i> is in eerste instantie opgewekt, want er komt een kleinkind op bezoek. <i>Oma Hondje</i> is daarna verdrietig, want hondje is kwijt.	<i>Oma Hondje</i> is opgewekt en blij, er is een kleinkind op bezoek. Later is <i>Oma Hondje</i> een beetje geprikkeld, omdat ze haar bril niet kan vinden. Hondje blijkt deze te hebben.	<i>Oma Hondje</i> is blij en opgewekt. Later is <i>Oma Hondje</i> teleurgesteld, want de bonbons zijn opgegeten door het Hondje.
Beweging	Alleen de handen en het hoofd van <i>Oma Hondje</i> kunnen zichtbaar bewegen. De serie wordt vormgegeven met illustraties, waarin oma zich bevindt, alleen haar handen	Idem. <i>Oma Hondje</i> beweegt zich in deze aflevering van de slaapkamer naar de woonkamer,	Idem. <i>Oma Hondje</i> beweegt zich in deze aflevering van de woonkamer naar het balkon en

	<p>en hoofd steken uit de 2D tekeningen. Wel wordt een illusie van beweging bewerkstelligt door de opeenvolging van plaatsen (oma heeft zich dus verplaatst).</p> <p><i>Oma Hondje</i> beweegt zich in deze aflevering van buiten op straat naar binnen in de woonkamer. Buiten op straat lijkt oma te hebben gefietst, hondje zit nog in het mandje.</p>	de voorkamer en het dak.	naar de keuken.
Attributen	<p>Hond Hoofddeksels Boodschappentas Het larieboek Theepot</p> <p>De meeste attributen zijn onderdeel van de 2D illustratie. Sommige zijn echter 3D, zoals het larieboek.</p>	<p>Hond Hoofddeksels Ballonnen</p>	<p>Hond Hoofddeksels Bonbons Mattenklopper & mat</p> <p>De bonbon die oma in haar mond stopt is 3D, de overige attributen zijn in 2D onderdeel van de illustratie.</p>
Kleurgebruik	De serie is in kleur uitgezonden. Er worden veel pastelkleuren	Idem.	Idem.

	gebruikt, maar ook wat feller rood en blauw. Er zijn veel kleuren tegelijkertijd.		
Setting (plaats, decor en aankleding)	<p>Buiten op straat, voor het huis van <i>Oma Hondje</i>. Het is een straat met rijtjeshuizen zonder voortuin. Voor oma's huis hangen oranje gordijnen en staat een plant in de vensterbank. Hondje zit in de fietsmand.</p> <p>Het huis van <i>Oma Hondje</i> is minimalistisch wat betreft meubels, maar er zijn veel accessoires en decoraties. De woonkamer van oma is simpel; er staat een grote stoel voor de openhaard, er ligt een vloerkleedje en er staat een aquarium. Oma heeft een tafeltje naast de stoel en er hangt een portret van hondje en een</p>	<p>De aflevering speelt zich af in het huis van <i>Oma Hondje</i>.</p> <p>De slaapkamer heeft een bed, een nachtkastje en een mandje voor hondje. 00:03:06:06</p> <p>De woonkamer is idem. aan aflevering 1. 00:07:14:19</p> <p>Het dak van het huisje heeft een klein portiekje waarin <i>Oma Hondje</i> kan staan met de ballonnen. 00:20:56:03</p>	<p>De aflevering speelt zich af in het huis van <i>Oma Hondje</i>.</p> <p>In de eetkamer eet <i>Oma Hondje</i> bonbons aan tafel. De tafel is gedekt met een kleedje en staat vol met chocolaatjes. 00:03:11:11</p> <p>Het balkon van <i>Oma Hondje</i> is vol met waslijnen met was en er staat een plantje, vogelhuisje en er hangen wat bakken aan de muur. 00:12:27:17</p> <p>De keuken van <i>Oma</i></p>

	<p>tekening aan de muur. 09:03:25:02</p> <p>Er zijn veel decoraties en accessoires in huis. (Maskers, beeldjes, knuffels).</p>		<p><i>Hondje</i> is simpel met een koelkast en aanrechtblok met gootsteen. 00:22:12:22</p>
Overig	<p>Alleen de stem van het kleinkind is te horen: lijkt een kleindochter te zijn.</p> <p><i>Oma Hondje</i> is een beetje maf.</p> <p>De verhaaltjes/filmpjes tussendoor hebben geen directe of indirecte link met het leven van oma of de onderwerpen waarover de praat.</p> <p>Er is geen aanwijzing voor een levenspartner.</p>	<p>Idem.</p> <p><i>Oma Hondje</i> heeft een openhaard, maar er staat een radiator voor.</p>	<p>“Wat oma vertelt moet je niet serieus nemen. Het is niet heus, maar ze meent het wel serieus.”</p> <p>Dit kan worden gezien als een indicatie dat oma een beetje gek is, wellicht zelfs een beetje seniel.</p> <p>Er hangen wat vreemde dingen aan de waslijn: een banaan, sinaasappel en een kers.</p>
Extern			
Sociale status	Er zijn in de aflevering geen	Idem.	Idem.

	<p>andere mensen te zien die direct contact hebben met oma. De sociale rol is een indicatie: <i>Oma Hondje</i> is van gemiddelde klasse. <i>Oma Hondje</i> is een beetje maf en heeft een rijke fantasie, maar ziet er netjes uit en kan prima voor zichzelf zorgen.</p> <p><i>Oma Hondje</i> lijkt een hogere positie te hebben dan het kleinkind. Ze verwent het kleinkind en vertelt indirect een les: bij elkaar zijn is fijn.</p>	<p>Les: probeer altijd een vriendje te zijn. (Niet iemand zomaar voor de gek houden).</p>	<p>Les: niet alles is serieus, laat je niet voor de gek houden. Liegen is niet goed.</p>
Rol/functie	<p><i>Oma Hondje</i> is het baasje van hondje maar bovenal oma: ze brengt tijd door met en vertelt aan haar kleinkind.</p>	<p>Idem.</p>	<p>Idem.</p>
Handelingsvermogen	<p><i>Oma Hondje</i> kan voor zichzelf en hondje zorgen, zonder daarbij afhankelijk te zijn van anderen. Ook verzorgt/verwent ze haar kleinkind graag.</p>	<p>Idem. <i>Oma Hondje</i> kan zelf haar bril zoeken en deze vinden. Daarnaast kan ze voor hondje zorgen, zich door het huis</p>	<p>Idem. <i>Oma Hondje</i> kan zelf een cadeautje kopen, bonbons eten en deze verstoppert.</p>

	<p>Dit is echter wel een illusie; <i>Oma Hondje</i> is niet letterlijk te zien terwijl ze zorgt en bovendien is ze onderdeel van een 2D illustratie. Haar beweging, maar ook haar handelingsvermogen wordt door indicaties duidelijk gemaakt.</p>	<p>verplaatsen en ballonnen naar dromeland sturen.</p>	
Motivatie	<p><i>Oma Hondje</i> heeft boodschappen gedaan omdat haar kleinkind op bezoek komt (die wil ze graag verwennen).</p> <p>Oma wil hondje weer vinden, omdat hij kwijt is geraakt.</p>	<p><i>Oma Hondje</i> is haar bril kwijt en wil hem graag terug, daarom gaat ze hem zoeken.</p> <p><i>Oma Hondje</i> stuurt ballonnen naar dromeland om hondje een berichtje te kunnen sturen terwijl hij slaapt.</p>	<p>De bonbons eet <i>Oma Hondje</i> op, omdat ze zelf de lieve mevrouw is waarvoor ze deze als cadeautje had gekocht.</p> <p>De bonbons verstopt ze voor hondje omdat deze niet goed zijn voor hondjes.</p>
Activiteit	<p><i>Oma Hondje</i> heeft boodschappen gedaan. Vervolgens is ze haar sleutel kwijt en vindt ze deze weer. Ze maakt thee en</p>	<p><i>Oma Hondje</i> is haar bril kwijt en vindt hem uiteindelijk bij hondje. Daarna gaat</p>	<p><i>Oma Hondje</i> heeft bonbons als cadeautje gekocht voor zichzelf en eet ze op. Hondje wil er ook</p>

	<p>vertelt met het larieboek. Daarna raakt hondje kwijt en gaat ze hem zoeken. Hij heeft zich verstopt en komt weer tevoorschijn.</p>	<p>oma eten en leest ze de etiketten voor. Hondje moet na het eten een dutje doen, oma zingt een slaapliedje. Wanneer hondje slaapt stuurt oma ballonnen met een boodschap naar dromeland, voor hondje.</p>	<p>eentje en doet het licht uit om er eentje te pakken. Oma vertelt hem dat ze niet voor de gek is te houden en haalt nieuwe bonbons. Deze verstopt ze goed voor hondje.</p>
Chronologie	<p>De aflevering is chronologisch geordend.</p> <p><i>Oma Hondje</i> heeft net boodschappen gedaan. Binnen maakt ze thee en vertelt ze over het larieboek. Daarna gaat ze hondje zoeken.</p>	<p>De aflevering is chronologisch geordend.</p> <p>Oma en hondje staan op. <i>Oma Hondje</i> is haar bril kwijt en gaat deze zoeken. Nadat oma de bril gevonden heeft gaan ze eten en leest ze de etiketten voor. Hondje</p>	<p>De aflevering is chronologisch geordend.</p> <p><i>Oma Hondje</i> heeft bonbons gekocht als cadeautje, voor zichzelf. Zij eet deze. Het licht gaat uit en hondje pakt een bonbon. <i>Oma Hondje</i> vertelt een verhaal, maar dat is een leugen.</p>

		moet daarna slapen.	Oma koopt nieuwe bonbons en verstoppt deze voor hondje.
Perspectief	Vogel- en ooghoogte perspectieven worden afgewisseld.	Idem.	Idem.

Bijlage 3: Het connotatie analysemodel

Context: de jaren 60

Ideologie	Representatieve constructie	Stereotypering
<p><u>Myrna Hant</u> Jaartal: 2007 Soort medium: TV Geografische context: Amerika Een analyse en interpretatie op basis van standpunten van Simone de Beauvoir - De oudere vrouw is niet langer van belang voor de mannelijke blik en wordt daarom als minder belangrijk beschouwd binnen de maatschappij. Ouderdom wordt geassocieerd met negativiteit. Oudere mensen staan buiten de maatschappij. Paginanummer: 3. - De oudere vrouw vormt een symbool van zwakte, verval en fragiliteit en heeft geen voorname rol. Paginanummer: 7.</p> <p><u>Dan Donlan</u> Jaartal: 1972 Soort medium: kinderliteratuur</p>	<p><u>Craig Aronoff</u> Jaartal: 1974 Soort medium: TV, Primetime TV Geografische context: Amerika - Ouderen worden in televisieprogramma's ondergerepresenteerd. Slechts 5% van de prominente personages is een ouder persoon. Dat staat niet in verhouding tot de samenleving. Paginanummer: 86-87.</p> <p><u>Rita Meadows & Thompson</u> <u>Filmer</u> Jaartal: 1987 Soort medium: school tekstboeken Geografische context: Amerika - Oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd. Paginanummer: 86, 97-98.</p> <p><u>Roger Clark et al.</u> Jaartal: 2003</p>	<p><u>Dan Donlan</u> Jaartal: 1972 Soort medium: kinderliteratuur Geografische context: Amerika - Oudere vrouwen worden gestereotypeerd als ineffectief, non-intelligent, onwaardig, excentriek, en een beetje raar. De personages vereisen geen respect. Paginanummer: 604-606. - Oudere vrouwen die wel als intelligent en onafhankelijk worden gerepresenteerd, worden gestereotypeerd met karaktereigenschappen van een heks: kwaadaardig, monsterlijk, kannibalistisch, wraakzuchtig, sadistisch en extreem competent. Daarnaast worden zij vaak gestereotypeerd met karakteristieke voorwerpen van een</p>

<p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd binnen kinderliteratuur. Er is geen evenredige verhouding van de representatie kwantiteit tot de daadwerkelijke samenleving. - Oudere vrouwen worden gezien als zwak en passief. - Wanneer oudere vrouwen wel zelfstandig en intelligent zijn, vormen zij een bedreiging voor mannen en de samenleving. Oudere vrouwen worden dan vaak als abnormaal en kwaadaardig gezien. Paginanummer: 604-605, 609-611. <p><u>George Gerbner & Nancy Signorelli</u> Jaartal: 1979 Soort medium: TV, drama TV Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oudere vrouwen worden minder bedreigend voor de samenleving door ze niet als zelfstandig en intelligent, bedreigend, te representeren. 	<p>Soort medium: illustratieboeken</p> <p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vrouwen zijn nagenoeg onzichtbaar in illustraties. Ze worden niet tot nauwelijks afgebeeld. Paginanummer: 445-446. <p><u>George Gerbner & Nancy Signorelli</u> Jaartal: 1979 Soort medium: TV, drama en primetime TV Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd binnen primetime televisie. Het percentage dat wordt gerepresenteerd staat niet in verhouding tot de maatschappij. - Binnen kinderprogrammering is onderrepresentatie erger. Paginanummer: 28. - Vrouwen worden sneller oud. De sociale leeftijd lijkt vaak hoger dan de chronologische leeftijd. In vergelijking tot mannelijke personages, worden vrouwelijke personages eerder 	<p>heks: bezemstelen, ganzen, hysterie en rituelen. Paginanummer: 608-610.</p> <p><u>George Gerbner & Nancy Signorelli</u> Jaartal: 1979 Soort medium: TV, drama TV Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Binnen verhalen worden oudere vrouwen vaak stereotype gerepresenteerd binnen verhaalconstructies. Oudere vrouwen worden vaak gedood, raken gewond, falen en worden disrespectvol behandeld. Ouderen worden daarnaast gestereotypeerd als meer komisch, koppig, excentriek en gekker dan andere personages. Paginanummer: 36-37. <p><u>Carl Carmichael</u> Jaartal: 1976 Soort medium: media in het algemeen Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ouderen worden gestereotypeerd als: Langzaam/passief, minder intelligent, ziek, seksloos,
---	---	---

Paginanummer: 38-41.	beschouwd als 'oud.' Paginanummer: 33. - Oudere vrouwen hebben, wanneer ze worden gerepresenteerd, vaak een blanke huidskleur. Paginanummer: 36.	lelijk, seniel en afgeleefd. Paginanummer: 127-128.
Oudere vrouwen zijn ondergeschikt, hebben geen voorname functie en zijn een last voor de maatschappij.	Oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd binnen de media. Daarnaast treedt het verouderingsproces eerder en sneller op bij vrouwelijke personages en is een blanke huidskleur dominant in de representatieve constructie van oudere vrouwen.	Oudere vrouwen worden vaak negatief gestereotypeerd met eigenschappen die een zwakte, fragiliteit, incompetentie en ondergeschiktheid aan de maatschappij benadrukken. Oudere vrouwen die wel als zelfstandig en krachtig worden gerepresenteerd, worden vaak gestereotypeerd als heks.

Context: de jaren 80

Ideologie	Representatieve constructie	Stereotypering
<u>Rita Meadows & Thompson</u> <u>Filmer</u> Jaartal: 1987 Soort medium: school tekstboeken Geografische context: Amerika - Ouderen worden wat meer gezien als competente, behulpzaam, positieve leden van de samenleving. Dit is een	<u>Herbert Northcott</u> Jaartal: 1975 Soort medium: TV Geografische context: Amerika - Ouderen worden vrij weinig gerepresenteerd op tv. Dit is te verwijten aan een dominantie van de leeftijdsgroep van 30 tot 54 jaar, voornamelijk voor vrouwen.	<u>James Bisschop & Daniel Krause</u> Jaartal: 1984 Soort medium: TV, cartoons gericht op kinderen Geografische context: Amerika - Oudere personages worden gepresenteerd met slechts enkele kenmerken en worden vaak traditioneel

<p>ontwikkeling die in de late jaren 70 begint. Paginanummer: 91-92.</p> <p><u>Clark Tibbits</u> Jaartal: 1979 Soort medium: media in het algemeen Geografische context: Amerika</p> <p>- De visie op ouderdom veranderd: de rol van ouderen wordt als positiever en waardevoller beschouwd voor de maatschappij. Paginanummer: 17.</p>	<p>- Wanneer oudere vrouwen wel worden gerepresenteerd, worden zij gepositioneerd ten opzichte van het dominante personage. Ze worden gerepresenteerd ter contrast. Paginanummer: 184-185.</p> <p><u>James Bisschop & Daniel Krause</u> Jaartal: 1984 Soort medium: TV, cartoons gericht op kinderen Geografische context: Amerika</p> <p>- Oudere vrouwen delen niet mee in de kern van het verhaal en de centrale actie. Paginanummer: 92.</p> <p><u>JoEtta Vernon</u> Jaartal: 1990 Soort medium: TV, primetime TV Geografische context: Amerika</p> <p>- Ouderen worden nog steeds ondergerepresenteerd in vergelijking tot de sociaal demografische waarden. Paginanummer: 60.</p> <p>- Er zijn echter meer positieve representaties,</p>	<p>gestereotypeerd als: ondergeschikt, passief en mentaal afwijkend. Paginanummer: 92-93.</p> <p><u>Mary Dellmann-Jenkins en Lisa Yang</u> Jaartal: 1997 Soort medium: bekroonde kinderliteratuur Geografische context: Amerika</p> <p>- Ouderen worden minder gestereotypeerd doordat ze vaker worden gerepresenteerd met diversere, positievere karakteristieken als: gelijk hebbend, verzorgend, goedaardig, vrolijk, niet eenzaam. Paginanummer: 98-99.</p> <p>Oudere vrouwen worden zelden gerepresenteerd als: ziek, arm, vies, onvriendelijk, vreselijk, kwaadaardig, en passief. Paginanummer: 98.</p> <p><u>Rita Meadows & Thompson Filmer</u> Jaartal: 1987 Soort medium: school tekstboeken Geografische context: Amerika</p> <p>- Ouderen worden vaker gerepresenteerd met</p>
---	--	--

	<p>door middel van verschillende karaktereigenschappen, dan negatieve representaties.</p> <p>Paginanummer: 63.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ouderen worden nog vaak gerepresenteerd in ondergeschikte rollen, maar een prominente rolgeving is niet onmogelijk. Daarnaast worden ouderen vaker gerepresenteerd als actief. <p>Paginanummer: 63.</p> <p><u>Mary Dellmann-Jenkinss en Lisa Yang</u></p> <p>Jaartal: 1997</p> <p>Soort medium: bekroonde kinderliteratuur</p> <p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sinds de jaren 80 worden ouderen meer gerepresenteerd in termen van aantal dan in de jaren 70. <p>Paginanummer: 97.</p> <p><u>Rita Meadows & Thompson Filmer</u></p> <p>Jaartal: 1987</p> <p>Soort medium: school tekstboeken</p> <p>Geografische context: Amerika</p>	<p>positieve karakteristieken als: verkerend in goede gezondheid, hardwerkend, competent, actief, vriendelijk, met een normaal postuur, en met grijs/wit haar.</p> <p>Paginanummer 657.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Geen karakteristieken verschenen vaak genoeg om te kunnen spreken van stereotypering. <p>Paginanummer: 654.</p> <p><u>Myrna Hant</u></p> <p>Jaartal: 2007</p> <p>Soort medium: TV</p> <p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oudere vrouw worden nog stereotype gerepresenteerd als metafoor voor: ziekte, isolatie, waardeloosheid, zwakte, ontevredenheid en met zware, gefrommelde kleding. Oudere vrouwen worden vaak gepositioneerd als de ander, de moeder en als contrast. - In de jaren 80 ontstaat een minder stereotype beeld, omdat er meer diverse mogelijkheden zijn wat betreft karakteristieken. <p>Paginanummer: 15.</p>
--	---	---

	<ul style="list-style-type: none"> - Ouderen worden binnen realistische fictie positiever gerepresenteerd met meerdere karakteristieken. - Ouderen worden echter nog ondergerepresenteerd, voornamelijk ook in termen van etniciteit. Paginanummer: 657. 	<p><u>R.W. Kubey</u> Jaartal: 1980 `</p> <p>Soort medium: TV</p> <p>Geografische context: Amerika</p> <p>Ouderen worden vaak gerepresenteerd met slechts enkele eigenschappen die ofwel een heel negatief, of wel een (extreem) positief beeld weergeven. Paginanummer: 30.</p>
Ouderen worden in de jaren 80 minder gezien als een bedreiging, maar als waardevollere, positievere leden van de samenleving.	Oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd en bekleden een ondergeschikte rol binnen een narratief, maar positievere representaties zijn mogelijk.	Oudere vrouwen worden minder stereotype gerepresenteerd door een mogelijkheid van meerdere, positievere en veelzijdigere karakteristieken. Negatieve stereotyperingen komen nog wel voor, maar worden afgezwakt door de opkomst van positievere representaties.

Context: de jaren 00

Ideologie	Representatieve constructie	Stereotypering
<p><u>Anne Rozario & Deb Waterhouse-Watson</u> Jaartal: 2014 Soort medium: fantasie teksten</p>	<p><u>Rosie White</u> Jaartal: 2014 Soort medium: TV, comedy TV Geografische context: het Verenigd Koninkrijk</p>	<p><u>Tom Robinson & Caitlin Anderson</u> Jaartal: 2006 Soort medium: TV, kinder animatie programma's</p>

<p>Geografische context: Engeland</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ouderdom kan als waardevol worden beschouwd, maar dit gebeurt niet structureel in alle media. Paginanummer: 235. <p><u>Rosie White</u> Jaartal: 2014 Soort medium: TV, comedy TV Geografische context: het Verenigd Koninkrijk</p> <ul style="list-style-type: none"> - De traditionele ideologie van de oudere vrouw als bedreigend, verachtelijk en zielig is nog van kracht. - Door stereotyperingen binnen de traditionele ideologie van de ouder vrouw te overdrijven wordt deze als minder bedreigend beschouwd. Paginanummer: 1-4. - Gender verhoudingen en conventies blijven bevestigd: de man bekleedt de dominante positie binnen het gezien en familie is belangrijk. Paginanummer: 3. 	<ul style="list-style-type: none"> - Er is geen gelijke verhouding tussen mannen en vrouwen wanneer een ouder personage wordt gerepresenteerd. Oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd. Paginanummer: 18. <p><u>Zoe Brennan</u> Jaartal: 2005 Soort medium: Literatuur Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oudere vrouwen worden ondergerepresenteerd, maar er zijn diversere mogelijkheden Paginanummer: 156-158. - Oudere vrouwen als hoofdpersonage niet vaak gerepresenteerd - De sociale constructie van oudere vrouwelijke personages is niet specifiek en kan afwijken van traditionele, negatieve representaties. Paginanummer: 158-159. <p><u>Nancy Signorelli</u> Jaartal: 2004 Soort medium: TV, primetime TV</p>	<p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ouderen worden gestereotypeerd met 'normale karakteristieken' om ouderdom aan te duiden zoals: grijs haar, een bril en rimpels. Paginanummer: 297. - Negatieve karakteristieken worden minder dominant, maar nog steeds gebruikt zoals: lelijkheid, overgewicht, tandloos, langzame bewegingen, fysieke hulpmiddelen, boosaardig, seniel, gek, en vaak een slechte persoonlijkheid. Paginanummer: 297-300. <p><u>John Bell</u> Jaartal: 1992 Soort medium: TV, primetime TV Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oudere vrouwen worden minder stereotype gerepresenteerd door een veelvoud aan mogelijkheden als: krachtig, gezond, actief, bewonderenswaardig, sexy en veelzijdig. Paginanummer: 308-309.
---	--	---

	<p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is nog steeds sprake van een onderrepresentatie van oudere personages. Dit is zelfs verslechterd: er zijn minder representaties van oudere personages in verhouding tot de samenleving. - Daarnaast worden vrouwen op televisie nog steeds sneller ouder dan mannen. Ook zijn er minder (diverse) rollen en banen voor ouderen. <p>Paginnummer: 295-299.</p> <p><u>M. Van Selm et al.</u></p> <p>Jaartal: 2007</p> <p>Soort medium: TV, tv-reclames</p> <p>Geografische context: Nederland</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ouderen worden procentueel niet vaker gerepresenteerd binnen tv-reclames dan in de jaren 90. - Ouderen worden wel gerepresenteerd met diversere rollen die competenten en minder stereotype worden geconstrueerd. <p>Paginnummer: 56-57.</p>	<p><u>Myrna Hant</u></p> <p>Jaartal: 2007</p> <p>Soort medium: TV</p> <p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Een oudere vrouw wordt niet vaak gerepresenteerd als: intellectueel, vitaal, seksueel actief, en een productief lid van de samenleving, maar dit is wel mogelijk. <p>Paginnummer: 8.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er zijn echter meer genuanceerde representaties te zien van oudere vrouwen waarin ze meer handelingsvermogen hebben en actiever zijn. <p>Paginnummer: 15.</p>
--	---	---

Tom Robinson & Caitlin

Anderson

Jaartal: 2006

Soort medium: TV, kinder
animatie programma's

Geografische context:

Amerika

Een analyse, met een
vergelijking tot het
onderzoek van Bisschop
en Krause.

- Er is nog
onderrepresentatie van
ouderen binnen media.
Slechts een kleine
verbetering in het
procentuele aandeel van
oudere personages kan
worden geconstateerd.
- Er worden minder oudere
vrouwen dan oudere
mannen gerepresenteerd.
- Daarnaast worden oudere
vrouwen gerepresenteerd
met een ondergeschikte
rol binnen het verhaal
met weinig spreekrecht
Paginanummer: 295.
- Ouderen worden echter
wel gerepresenteerd met
meer diversere rollen en
karaktereigenschappen.
Daarnaast is de rol van
grootouder positiever
gerepresenteerd.
Paginanummer: 297-299,
301-303.

	<p><u>Martha Lauzen & David Dozier</u></p> <p>Jaartal: 2005</p> <p>Soort medium: TV, primetime</p> <p>TV</p> <p>Geografische context: Amerika</p> <ul style="list-style-type: none"> - Er is een grote onderrepresentatie van ouderen, vooral vrouwen van 60 jaar en ouder. - Vrouwen ouder dan 50 jaar lijken te verdwijnen op tv. <p>Paginnummer: 251-252.</p>	
<p>Oudere vrouwen worden ideologisch zowel gezien als waardevol, als bedreigend.</p>	<p>Oudere vrouwen worden binnen de media nog steeds ondergerepresenteerd. Daarnaast worden oudere, vrouwelijke personages sneller oud en hebben ze een ondergeschikte positie binnen het verhaal. Aan de andere kant kunnen oudere vrouwen gerepresenteerd met diversere rollen en meerdere, positievere karaktereigenschappen worden gerepresenteerd.</p>	<p>Oudere vrouwen worden zowel positief als negatief gerepresenteerd. Stereotype eigenschappen als zwakte, passiviteit en lelijkheid worden gebruikt. Door een veelvoud aan mogelijkheden wordt het negatieve stereotype echter afgezwakt, het wordt genuanceerd, waardoor er geen eenzijdig stereotype valt te onderscheiden. Oudere personages worden echter wel stereotype gerepresenteerd met onontkoombare eigenschappen die de ouderdom benadrukken: rimpels, grijs haar en een bril.</p>

